

SSK 44. GENEL KURULU

**"SSK ÖZERK VE DEMOKRATİK
BİR YAPIYA KAVUŞTURULMALIDIR"**

TÜRK-İŞ

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU
Aylık Yayın Organı

TÜRK-İŞ YÖNETİM KURULU

Bayram MERAL
Genel Başkan

Şemsi DENİZER
Genel Sekreter

Enver TOÇOĞLU
Genel Mali Sekreter

Salih KILIÇ
Genel Eğitim Sekreteri

Sabri ÖZDEŞ
Genel Teşkilatlandırma Sekreteri

SAHİBİ

TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU
TÜRK-İŞ ADINA
Genel Başkan
BAYRAM MERAL

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
ENİS BAĞDADIOĞLU

YAYINI HAZIRLAYANLAR
HASAN TAHSİN BENLİ
ÖZCAN KARABULUT

FOTOĞRAFLAR
NECDET UZMAN

YÖNETİM YERİ

TÜRK-İŞ Genel Merkezi
Bayındır Sk. No: 10
Yenişehir / ANKARA
Tel : 433 31 25 (4 Hat) (Santral)
Fax : 433 68 09 - 433 85 80
Basın Bürosu : 433 38 24

Dergimizde yayınlanan yazılar yazarların
düşüncesini yansıtır.

ABONE

Yurtiçi 6 aylık 40.000.- TL., Yıllık 80.000.- TL.
Yurtdışı 6 aylık 60.000.- TL., Yıllık 120.000.- TL.

**DERGİMİZ BASIN AHLAK
YASALARINA UYAR**

Dizgi - Baskı :
DEMİRCİOĞLU MATBAACILIK
434 14 71 • ANKARA

AYIN İÇİNDEN

Mısır İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı El Sayed Raşit ve diğer yöneticiler 8 Mayıs 1997 günü TÜRK-İŞ'e gelerek Genel Başkan Bayram Meral ve Yönetim Kurulu üyeleriyle görüştüler.

Mısır'lı Sendikacı El Sayed Raşit'in aynı zamanda Mısır Parlamentosu Başkan Yardımcısı olması nedeniyle Genel Başkan Meral ile birlikte 9 Mayıs 1997 günü TBMM Başkanı Mustafa Kalemli'yi makamında ziyaret ettiler.

ALİ KIZILBAŞ VEFAT ETTİ

Şeker-İş Sendikası Kütahya Şube Başkanı Ali Kızılbaş 26.5.1997 günü yakalandığı hastalıktan kurtulamamış olarak vefat etti.

Kızılbaş 1987 tarihinden bu yana Şube Başkanlığı görevini yürütüyordu.

Evli ve dört çocuk babası olan Kızılbaş'a Allah'tan rahmet, ailesine başsağlığı dileriz.

BAŞKANDAN

BAYRAM MERAL
TÜRK-İŞ
GENEL BAŞKANI

TÜRK-İŞ, TARİHİ SORUMLULUĞUNU YERİNE GETİRMEKTEDİR

Türkiye Cumhuriyeti, Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde, hem ülkemizle gale denyabancı güçlere, hem de onlarla işbirliği halindeki vatanhaini pa-dişaha ve halifeye karşı sürdürülen şanlı bir Milli Kuruluş Savaşı sonucunda kurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin Türkiye Cumhuriyeti yapan özellikler, Atatürk ilke ve devrimleri, insan haklarına saygı, Cumhuriyetimizin demokratik ve laik sosyal hukuk devleti niteliği, ay yıldızlı al bayrağımız, Türkçemiz ve parlamenter demokrasimizdir. Bugün bu temel nitelikler, Cumhuriyet tarihinin en büyük tehdidiyle karşı karşıyadır. TÜRK-İŞ bugün tarihi bir sorumluluk altındadır. Türkiye'ye sahip çıkmak ve demokratikleşme için meşru çizgide mücadele etmek, TÜRK-İŞ'in ve tüm vatandaşlarımızın öncelikli görevidir. TÜRK-İŞ, Cumhuriyetimize, demokratik ve laik sosyal hukuk devletine, Atatürk ilke ve devrimlerine sahip çıkan tüm kurum ve kuruluşlarla, her türlü farklılığı kenara atarak, işbirliği yapmaya hazırdır ve yapmaktadır. Halkımızın beklentisi budur. TÜRK-İŞ, halkımızın beklentisi ve umudu doğrultusunda hareket etmektedir.

TÜRK-İŞ bir siyasi parti değildir. Bir siyasi partinin temsilciliğini de yapmamaktadır. Eğer bir Hükümet yetkilisi, "Devletin çivisi çıktı, ülke karışmaya götürülüyor", diyorsa, görevlerinden istifa eden değerli bakanlarımız son derece ciddi uyanlarda bulunuyorsa ve ülkemizin bu noktaya gelmesinde öncelikle bu hükümetin sorumluluğu varsa, bu gidişe karşı durmak ve devletimizin daha fazla çivisinin çıkmasını önlemek görevi, öncelikle TÜRK-İŞ'tir. TÜRK-İŞ, işte bu nedenle, Türkiye'ye sahip çıkma çizgisinde, DİSK,

TESK, TOBB ve TİSK ile birlikte davranmaktadır. Bu beş kuruluşun ortak davranışı, yüzlerce demokratik kitle örgütü ve milyonlarca vatandaşımız tarafından desteklenmektedir. TÜRK-İŞ, bu davranışıyla, itibarını ve etkisini daha da artırmıştır.

TÜRK-İŞ, parlamenter demokratik düzenin savunucusu ve koruyucusudur. Parlamenter demokratik düzenin ve Türkiye'nin günümüzdeki en büyük düşmanı, kanundışı irticai hareketlerdir. Belirli çevreler, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel niteliklerine saldırarak, ülkemizde darbe ortamı yaratmak istemekte, darbe tahrikçiliği yapmaktadır. TÜRK-İŞ, bu tahrikçiliği lanetlemekte, irticai faaliyetlere karşı en etkili mücadelenin ancak demokratik parlamenter düzen içinde sürdürülebileceğine inanmaktadır. Orta Çağın karanlıklarına karşı en etkili mücadele, Türkiye'yi daha da aydınlatarak verilebilir.

Bugün Refahiyol Hükümetine karşı tüm kamuoyunda büyük bir güvensizlik ve tepki vardır. Vaadler tutulmamıştır. Göç, artarak sürmektedir. İç ve dış borçlar artmakta, ödediğimiz vergiler rantiyelere aktarılmaktadır. Enflasyon ve işsizlik artmaktadır. Siyasi kadrolaşma işyerlerinde sorun yaratmaktadır. Türkiye'nin, halkımızın ve işçi sınıfımızın hakları ve çıkarları için geçmişte hükümetler karşısında tavır almış olan TÜRK-İŞ ve işçi sınıfımız, aynı amaçlarla bugün de üzerine düşen ağır sorumluluğu yerine getirme çabası içindedir. Belirli çevrelerin TÜRK-İŞ'i zayıflatma ve bölme çabaları başarısızlıkla sonuçlanmıştır. TÜRK-İŞ, bir bütün olarak, Türkiye'ye, halkımıza ve işçi sınıfımıza karşı olan görevlerini yerine getirmektedir ve getirmeye devam edecektir.

TÜRK-İŞ, TESK, DİSK, TOBB ve TİSK'TEN ORTAK BİLDİRİ

"19 Mayıs törenlerinde kararlı, coşkulu, inançlı bir biçimde barış ve dostluk duygularıyla biraraya gelen ve laik, demokratik Türkiye'ye sahip çıkan milyonların sesi olarak ülkemizde kutuplaşmaları değil, birlik, beraberlik ve dostluk ortamını sağlayacak bir hükümet istiyoruz"

21 Mayıs 1997 günü TÜRK-İŞ Genel Merkezi'nde biraraya gelen TÜRK-İŞ Genel Başkanı Bayram Meral, TESK Genel Başkanı Derviş Günday, DİSK Genel Başkanı Rıdvan Budak, TOBB Genel Başkanı Fuat Miras ve TİSK Genel Başkanı Refik Baydur ortak bir deklarasyon yayınladılar.

B. MERAL :

"Siyasi partilerin kapatılmasını onaylamıyoruz, ancak tüm siyasi partilerimiz laik, demokratik hukuk devletinin sınırları içinde kalmalıdır. Halkın tümünü kucaklayan siyasi partilere bu ülkenin ihtiyacı var"

D. GÜNDAY :

"Ülkemizin ilerlemesi, kalkınması için çağdaş yönetimlere ihtiyacı var. Bu ülkeyi karanlığa götürmek isteyenler bunu görmelidir. Çağdışı anlayışlar bize çok şeyler kaybettirir"

R. BUDAK :

"Demokrasiden yararlanarak demokrasiyi yok etmek isteyenlere izin vermeyeceğiz. Laik, demokratik sosyal hukuk devletini ve Atatürkçülüğü korumak için ne gerekiyorsa yapacağız"

F. MİRAS :

"Ülkemizin geleceği zaafa uğratılmaktadır, kamplara bölünmek istenmektedir. Bunu hangi siyasi parti yaparsa biz onun karşısında olacağız, işadamlarını bile ikiye bölen anlayışla mücadele edeceğiz"

R. BAYDUR :

"TBMM'de teokratik düzeni savunan insanları görmek istemiyoruz. Ülkemizin İran ya da Cezayir gibi olmasını istemiyoruz. İrticanın para ve eğitim kaynakları kurutulmalıdır"

TÜRK-İŞ, TESK, DİSK, TOBB ve TİSK

ORTAK BASIN AÇIKLAMASI

ANKARA, 21 MAYIS 1997

Türkiye, bugün, Cumhuriyet tarihinin en büyük sorunlarıyla karşı karşıya bulunmaktadır. Ülkemiz bir iç kargaşaya doğru sürüklenmekte, halkımız her geçen gün bir karamsarlık ve mutsuzluk ortamına doğru itilmektedir. Sosyal ve ekonomik sorunlar günden güne daha da ağırlaşmakta, ülke gitgide bir siyasi istikrarsızlık ortamına sokulmaktadır.

ATATÜRK'ün çizdiği çağdaş, laik Cumhuriyet tehdit altındadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin temel nitelikleri yıpratılmakta, irticai hareketler desteklenmekte, ülkemiz bir karanlığın içine çekilmektedir. İrtica günümüz Türkiye'sinde demokrasi için büyük bir tehlike haline gelmiştir.

Devletimiz ve rejim büyük tehdit altındadır.

Demokratikleşme durdurulmuştur. Demokrasinin temel kurumları yıpratılmaktadır. Basın özgürlüğü ise silahlı ve ekonomik saldırılarla karşı karşıyadır. Ekonomik alanda meydana gelen gerileme ve güvensizlik ortamı yatırımları durdurmuş, var olan yatırımlar bir bir kapanma noktasına gelmiştir. Kimi siyasiler tarafından iş aleminde bazı işletmelerden yana olmak, bazılarını açıkça karşısına almak gibi yanlış bir tutuma gidilmekte, gerçek yatırımcının kötülenmesi gibi sun'i bir ayırım kamuoyuna empoze edilmektedir.

İş çevreleri güvensizlik nedeniyle yatırımlarını durdurmuştur. Türkiye bir rantie cenneti haline getirilmiştir. İşçi ücretleri enflasyona yenik düşmüştür. Esnaf kepenk kapatmakta, kazancının ne olduğunu bilemeden peşin vergi ödemeye devam etmektedir. İşsizlik çığ gibi büyümektedir.

Sosyal devlet anlayışı yok edilmek istenmektedir. Sosyal devlet anlayışında meydana getirilen bu aşınma, halkımızın Devletimize olan güvenini sarsmakta, ülkemizde her türlü sosyal ve siyasal huzursuzluğun ortamını hazırlamaktadır.

Hukuk devleti anlayışı gerektiği gibi uygulanmamaktadır. Çağdaş hukuk devleti anlayışının yerine çağdışı bir devlet anlayışı egemen kılınmak istenmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kutsal bayrağının yerine yeşil bayrak çekenler, ulu önder ATATÜRK'ün manevi şahsiyetine, Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığının temel güvencesi olan ve Anayasamızda güvence altına alınmış temel ve ortak değerlerimize saygısızlık yapanlar cesaretlendirilmektedir. Cumhuriyetimizin 74 yıllık kazanımları yok edilmek istenmektedir.

Dış politikada ATATÜRK'ün onurlu ve bağımsızlıkçı çizgisinden sapılmakta, Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal onurunu zedeleyici bir dış siyaset izlenmektedir.

Hükümet devletin anayasal kurumlarıyla, işçisiyle, emeklisiyle, işvereniyle, esnafıyla, genciyle, kadınıyla, kısacası ülkenin halkıyla kavgalıdır.

Bizler, bu ülkenin üretenleri ve vergi verenleri olarak, laik ve demokratik Türkiye Cumhuriyeti'nin yurttaşları olarak bu gidişe artık bir son verilmesi için biraraya gelmiş bulunuyoruz.

Bizler, daha önce, 14 Mart 1997 günü tüm bu düşünce, endişe ve önerilerimizi kamuoyuna açıklamış ve 550 parlamenterimize uyarılarımızı yapmış ve kendilerini göreve davet etmiştik. Ancak o günden bugüne kadar ülkenin içinde bulunduğu sorunlar artarak sürmüştür.

Bizler siyasi bir parti ya da siyasi kişilikler değiliz. Bizler; halk olarak, halkın temsilcileri olarak, sıkıntıları yaşayanlar olarak sorunlarımızı seslendirir ve çözüm isteriz. Bizler çözümün kesinlikle demokrasi içinde olacağına yürekten inanırız.

Demokrasilerde sorunların çözüm yeri parlamentodur. Ancak mevcut parlamento Türk halkının beklentileri ve çözüm isteklerine cevap verememektedir. Rejimin ürünü olan bu parlamento sorunları çözemediği sürece demokratik rejimi tehlikeye atmaktadır.

Tarih, halkın özlemlerine cevap veremeyen siyasilerin hüsrân örnekleriyle doludur.

Bu metni karar altına almış bulunan bizler, ülkemizin tüm sorunlarının demokratik parlamenter sistem içinde çözüme kavuşturulması gerektiğini bir kez daha vurguluyoruz. Türkiye Cumhuriyeti'nin üniter devlet yapısının bütünlüğüne, bağımsızlığına, ATATÜRK ilke ve inkılaplarına, demokratik, laik, sosyal hukuk devleti anlayışına ve 74 yıllık Cumhuriyet döneminin ülke halkına sağladığı kazanımlara, ödünsüz ve her ne pahasına olursa olsun sahip çıktığımızı, kişisel, grupsal ve politik çıkarlardan tamamen uzak bir kararlılıkla ifade ediyoruz.

19 Mayıs törenlerinde kararlı, coşkulu, inançlı bir biçimde barış ve dostluk duygularıyla biraraya gelen ve laik, demokratik Türkiye'ye yurt sathında sahip çıkan milyonların sesi olarak ülkemizde kutuplaşmaları değil, birlik, beraberlik ve dostluk ortamını sağlayacak bir hükümetin işbaşında olmasını istiyoruz.

Ülke içinde gerginlik yaratan, kutsal dini duygularımızı siyasi çıkar malzemesi yaparak halkımızı kamplara bölmeyi amaçlayan, kişisel ve partisel çıkarlarını ön plana çıkararak ülkemizin hiçbir sorununa çözüm getiremeyen bu hükümetin yerine, birlik ve beraberliğimizi pekiştirecek, sorunlarımızı çözecek bir çözüm hükümetinin işbaşına gelmesini bekliyoruz. Bugünkü hükümetin varlığının, halkımızın demokratik parlamenter düzene ve mevcut parlamenterlerimize olan güveninin yitmesi gibi demokrasimiz açısından son derece zararlı bir sonuç doğuracağından endişe ediyoruz.

Halkımızın artık, bu hükümete güveni kalmamıştır. Bu anlayıştaki hükümetin yerine, ATATÜRK ilke ve inkılaplarına bağlı, laik ve demokratik Cumhuriyeti savunan, halkın özlemlerine cevap verecek ve sorunları çözecek güvenilir bir hükümetin biran önce kurulmasını istiyor ve parlamentoyu göreve davet ediyoruz.

Türkiye sahipsiz değildir.

Ülkemizin tüm yurtsever insanlarını, tüm demokratik kişi, kurum ve kuruluşları ve halkımızın oyları ile seçilen tüm parlamenterlerimizi bir kez daha bu temel taleplerimize ve Türkiye'ye ve demokrasiye sahip çıkmaya çağırıyoruz.

"EKONOMİNİN KÜRESELLEŞMESİ ve TÜRKİYE'DE İŞÇİLER AÇISINDAN SONUÇLARI"

- **TÜRK-İŞ, DİSK, HAK-İŞ, ICFTU ve ETUC ortak Sempozyum düzenledi. Toplantıya Bill Jordan ve Eric Carlslund da katıldı.**

- **Sempozyumda bir konuşma yapan ICFTU Genel Sekreteri Bill Jordan "Türk Sendikal hareketi demokrasiye yönelik tehlikeye karşı bir araya gelmeli" dedi.**

TÜRK-İŞ, DİSK, HAK-İŞ, ICFTU ve ETUC, 28-29 Nisan 1997 tarihlerinde Ankara'da "ekonominin Küreselleşmesi ve Türkiye'de İşçiler Açısından Sonuçları Sempozyumu" düzenledi.

Çok sayıda izleyicinin hazır bulunduğu Sempozyuma konuşmacı olarak ICFTU Genel Sekreteri Bill Jordan ve ETUC Genel Sekreter Vekili Eric Carlslund da konuşmacı olarak katıldı.

Sempozyumda bir konuşma yapan TÜRK-İŞ Genel Başkanı Bayram Meral özetle şu görüşlere yer verdi:

"Uluslararası tekellerin denetimindeki ve çıkarları doğrultusundaki küreselleşmenin çalışanlar açısından olumsuz etkileri, Türkiye'de özellikle daha fazla hissedilmektedir. Türkiye, hiçbir zaman, Avrupa ülkelerindeki anlamıyla bir sosyal devlet insanların yaşamlarını kolaylaştırıcı önemli adımlar atmıştır. Türkiye'de işçi sınıfımız ve bir bütün olarak halkımız, küreselleşme adı altında gerçekleştirilen yeni dünya düzeninin bir gereği olarak

son yıllarda sosyal refah devletini ortadan kaldırma çabalarından büyük zarar görmüştür ve görmeye devam etmektedir.

Dünyanın diğer bölgelerinde de, Türkiye'de de çalışanlar ve sendikacılık hareketi bir dönüm noktasındadır. Sendikalar yalnız-

ca ücretlerin artırılmasıyla ilgilenen kuruluşlar olamaz, olmamalıdır. Sendikacılık hareketi, uluslararası tekellerin denetiminde ve çıkarları doğrultusundaki bir küreselleşmenin, sosyal devlet anlayışı ve uygulamalarını tahrip etmekte olduğunun bilincindedir. Sendikalar olarak, sosyal devlete sahip çıkmak zorundayız ve ediyoruz. Sendikalar olarak, demokratik ve laik sosyal hukuk devletini korumak ve geliştirmek için mücadele etmek zorundayız ve ediyoruz. Verdiğimiz haklı ve meşru mücadele, yalnızca doğrudan temsil ettiğimiz üyelerimiz için değil, aynı zamanda ülkemiz ve halkımızın bütünü için de önemlidir. Özelleştirme artık stratejik işkollarına da yayılmaktadır. Uluslararası tekelleri sermaye, küreselleşme ve yeni bir dünya düzeni kurma sürecinde, ulusal çıkarlarımızla ve bağışsızlığımızla çelişen bir yol izlemektedir. Devletin küçültülmesi bahanesiyle, eğitim ve sağlık alanlarındaki gerileme, izleri yıllar sonra bile devam edecek büyük bir tahribat yaratacaktır. Devletin, yatırımlarını azaltması

ETUC Genel sekreter Vekili Eric Carlslund

Sempozyumda Prof. Dr. Rüçhan Işık'ın yönettiği, Prof. Dr. Alpaslan Işıklı, Prof. Dr. Korkut Boratav ve Doç. Dr. Erdiç Yazıcı'nın katıldığı bir de panel düzenlendi.

ve kamu kuruluşlarının kapatılması veya özelleştirilmesi nedeniyle çok sayıda işçinin ve memurun işten çıkarılmasına bağlı olarak, işsizlik artmaktadır. Ucuz işgücü peşinde koşan IMF'nin talimatları doğrultusunda, sosyal devletin tarına ve köylüye verdiği destek kesildiği için, tarım ve hayvancılık çökmüştür ve şehirlere göç artmıştır. Bu göç ve yarattığı işsizler ordusu ise, birçok toplumsal sorunun ve terörün kaynağındaki ana nedendir. Sendikalar, tüm bu toplum kesimlerinin sorunlarına sahip çıkmakta ve kendi üyesi olmayan çok geniş kesimleri de, demokratik ve laik sosyal hukuk devleti anlayışı etrafında bir araya getirmektedir. Demokrasinin temel unsuru ve dayanağı olan ve aynı zamanda din ve vicdan özgürlüğünün güvencesini oluşturan laikliğe sahip çıkılması da, sendikaların önde gelen görevidir".

Sempozyumda bir konuşma yapan ICFTU Genel Sekreteri Bill Jordan, "Küreselleşme bir kurum-sallaşma krizine yol açmaktadır ve enflasyonu artırmaktadır. Küreselleşmeyi siyasi istikrara bir tehdit, insan haklarına ve demokrasiye bir müdahale olarak görüyoruz" dedi.

ETUC Genel Sekreter Vekili Eric Carlslund ise "Sendikalar hakların elde edilmesi için daha fazla reform yapılmalıdır. İnsan haklarına saygı esastır ve bu konuda pazarlık yapılamaz.

Türkiye Avrupa Birliği'ne girmek için değil, daha fazla sendikalar hakları için mücadele etmelidir" dedi.

DİSK Genel Başkanı Rıdvan Budak ise, "Türkiye'de küreselleşmenin sıkıntılarından kurtulmak için sendikalar olarak ortak hareket etmeliyiz" dedi.

Toplantıda konuşan HAK-İŞ Genel Başkanı Salim Uslu da "Küreselleşme zaten sorun olan uluslararası eşitsizliği daha da derinleştiriyor" dedi.

KESK Genel Başkanı Siyami Erdem ise yaptığı konuşmada, "Küreselleşmede sermayenin hareketi vardır, emek hareketi yoktur" dedi.

Jordan ve Carlslund daha sonra TÜRK-İŞ Genel Başkanı Bayram Meral ile birlikte 29 Nisan 1997 günü Cumhurbaşkanı Süleyman Demireli ziyaret ederek görüştüler.

ICFTU Genel Sekreteri Bill Jordan 28 Nisan Uluslararası Yas Günü nedeniyle mum yaktı.

ULUSLARARASI YAS GÜNÜ

(28 Nisan 1997)

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu Yönetim Kurulu, 1995 yılı Kasım ayında yaptığı toplantısında 28 Nisan'ı Uluslararası Yas Günü olarak ilan etti.

Uluslararası Yas Günü, Rio'da 1992 yılında düzenlenen ve tüm dünya ülkelerinin hükümetlerinin katıldığı Yeryüzü Zirvesi'nin gündeminin 21. maddesinde yer alan konuya tüm dünyanın dikkatini çekmek amacıyla düzenlenmektedir.

Yeryüzü Zirvesi'nin gündeminin 21. maddesinde hem iş kazası ve meslek hastalığı, hem de örgütlenme özgürlüğüne yönelik saldırılar nedeniyle zarar gören işçiler ele alınmıştır. Bu nedenle, Uluslararası Yas Günü'nde, hem iş kazası ve meslek hastalığı, hem de sendikal hak ve özgürlüklerini kullandıkları için mağdur edilen işçiler anılmaktadır.

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu Yönetim Kurulu'nun aldığı karar uyarınca, Uluslararası Yas Günü, giderek büyüyen bu sorunu, tüm dünyada çeşitli toplantılar aracılığıyla kamuoyunun gündemine sokmayı amaçlamaktadır. Alman karara göre, bu toplantılar sırasında, ölenlerin anısına bir mum veya tütsü yakılmaktadır.

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU), Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ETUC), TÜRK-İŞ, DİSK, HAK-İŞ ve KESK tarafından düzenlenen "EKONOMİNİN KÜRESELLEŞMESİ VE TÜRKİYE'DE İŞÇİLER AÇISINDAN SONUÇLARI SEMPOZYUMU" öncesinde ULUSLARARASI YAS GÜNÜ nedeniyle 5 dakikalık bir tören yapılmıştır.

Bayram Meral:

"Dünya 19. yüzyılın vahşi kapitalizmine geri götürülmek istenmektedir"

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Bayram Meral, 9 Mayıs 1997 günü Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde düzenlenen "Küreselleşmenin Endüstri İlişkilerine Etkisi" konulu panele katıldı.

Prof. Dr. Kamil Turan'ın yönettiği panele konuşmacı olarak DİSK Genel Başkanı Rıdvan Budak, HAK-İŞ Genel Başkanı Salim Uslu ve TİSK Genel Başkanı Refik Baydur da katıldı.

Meral, burada yaptığı konuşmada özetle şu görüşlere yer verdi:

"Dünya ve Türkiye son dönemde hızlı bir dönüşüm yaşamaktadır. Dünya ve Türkiye yeniden biçimlendirilmektedir. Buna "küreselleşme" adı veriliyor. Küreselleşmenin hem endüstri ilişkileri, hem de hayatımızın her alanı üzerinde önemli etkileri vardır.

Günümüzde yaşamakta olan küreselleşme ve oluşturulmak istenilen yeni dünya düzeni, uluslararası tekeli sermayenin çıkarları doğrultusunda ve onun denetiminde gelişmektedir. Küreselleşme denildiğinde, günümüzde, ulusötesi şirketlerin giderek artan hakimiyeti anlaşılmaktadır. 1970'li yılların başlarında dünyada 7 bin tane çokuluslu şirket varken, bu sayı 1990'lı yıllarda 37 bine çıkmıştır.

Uluslararası sermayenin, IMF'nin, Dünya Bankası'nın hakimiyeti her geçen gün giderek artmaktadır; ülkelerin ekonomik bağımsızlığı tehdit altındadır. Bu biçimde gerçekleşen küreselleşme, gelişmekte olan ülkelerde güçlü ulusal devlete, sosyal refah devletine, sendikalara ve işçiyi koruyucu yasalara karşıdır. Uluslararası tekeli sermayenin denetimindeki ve çıkarları doğrultusundaki küreselleşmenin çalışanlar açısından olumsuz etkileri, Türkiye'de özellikle daha fazla hissedilmektedir. Türkiye, hiçbir zaman, Av-

rupa ülkelerindeki anlamıyla bir sosyal devlet olmamıştır. Ancak buna rağmen, Türkiye'de devletimiz önemli görevler üstlenmiş, insanlarnın yaşamlarını kolaylaştırıcı önemli adımlar atmıştır. Türkiye, IMF'nin ve Dünya Bankası'nın temsil ettiği çevrelerin çıkarları doğrultusundaki küreselleşmede ulaşılan yeni düzeye, 24 Ocak 1980 istikrar programıyla teslim olmuştur. 5 Nisan 1994 istikrar programı ise bu süreci daha da pekiştirmiş ve hızlandırmıştır. Türkiye'de gelir ve servet dağılımı adaletsizliği her geçen gün daha da büyümektedir. Bugün nüfusun en zengin yüzde 20'lik bölümü, milli gelirin yüzde 55'ini alırken, geride kalan yüzde 80'lik kesim, milli gelirin yüzde 45'ini paylaşmaktadır.

Küreselleşmenin ve yeni dünya düzeninin sonuçlarından biri özelleştirme. Türkiye'deki özelleştirme, kamu açıklarının kapatılması için kaynak yaratmak ve kamu imkanlarını siyasilerin yakınındaki bir gruba yağmalatmak biçiminde gelişmektedir. Kamu malları, değerlerinin çok altında fiyatlarla satılmıştır. Satılan kamu işletmelerinin önemli bir bölümü kapatılmıştır. Özelleştirilen işletmelerde çok sayıda işçi çıkarılmıştır. Özelleştirme ile sendikasızlama ve taşeronlaştırma elele gelişmiştir.

Devlet okullarında eğitimin kalitesi sürekli olarak düşmekte, özel kurslar ve okullar teşvik edilmektedir. Temel bir amaç olması gereken "eğitimde fırsat eşitliği" anlayışı terk edilmiştir. Öğrencilerin ve velilerinin devlet okullarında bile zorunlu parasal katkılan giderek artmakta ve çalışanlar için önemli bir yük teşkil etmektedir, harçlarını sürekli olarak artmaktadır. Günümüzde parası olan parası kadar sağlık ve eğitim hizmetinden yararlanabilmektedir.

Kurulmak istenilen yeni dünya

düzeninin ve IMF'nin temsil ettiği uluslararası tekeli sermayenin çıkarları doğrultusundaki bir küreselleşmenin Türkiye'ye, halkımıza ve işçi sınıfımıza zarar vermesini önlemenin yolu, demokratik ve laik sosyal hukuk devletine sahip çıkmaktan geçmektedir. TÜRK-İŞ, işte bu nedenle, 12 Eylül Anayasası başta olmak üzere, tüm anti-demokratik mevzuatın değiştirilmesi, mevzuatımızın onaylanmış uluslararası sözleşmelere uygun hale getirilmesi ve demokratikleşmenin sağlanması için mücadelesini sürdürmektedir. Küreselleşmenin ülkemizin ve halkımızın çıkarları doğrultusunda gerçekleşmesinin ön şartı, güçlü bir güçsüzü istediği gibi ezdiği bir sistemi önleyecek olan sosyal devlete sahip çıkılmasıdır.

Bugünkü biçimiyle küreselleşmeyle, çağdaş uygarlığın endüstriyel ilişkilerdeki başarısını yaygınlaştırmamaktadır. Yaygınlaşan, işsizlik, yoksulluk, işçi haklarının ve sendikal hak ve özgürlüklerin çiğnenmesidir, sosyal devletin çökertilmesidir. Dünya, 19. yüzyılın vahşi kapitalizmine geri götürülmek istenmektedir. Halkımıza ve özellikle gençlerimize bir umutsuzluk hakim olmaktadır. Uluslararası düzeydeki rekabette başarılı olmanın ön şartının en iyi biçimde yetişmiş insangücü olmasına rağmen, artan işsizlik nedeniyle, insanlarımız geleceğe umutla bakmamakta, "sanki okusam ne olacak?" diyebilmektedir. Köşe dönmeçilik, vurgunculuk, kısa sürede zengin olma niyet ve çabaları birçok insanı da hakim olmuştur. Küreselleşme sürecinde ulusal değerlerimize, Türkiye'ye ve gençlerimizin geleceğine sahip çıkmak daha da önem kazanmaktadır. Sendikacılık hareketi olarak, bu alandaki sorumluluklarımızın da bilincindeyiz'.

TÜRK-İŞ GENÇ VE ÇOCUK İŞÇİLERİN SORUNLARI - ÇÖZÜM YOLLARI SEMPOZYUMU ANKARA'DA YAPILDI

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Bayram MERAL : *"Bugünümüzün ve geleceğimizin kaynağı olan çocukların gelişim ve eğitim çağında zor ve tehlikeli koşullarda çalıştırılmaları, uygulanmakta olan sosyo-ekonomik politikaların, hertürlü ihmalin ve denetimsizliğin mağdurları durumuna düşmelerine neden olmaktadır"*

- TÜRK-İŞ tarafından düzenlenen "Genç ve Çocuk İşçilerin Sorunları Çözüm Yolları Sempozyumu" 15-16 Mayıs 1997 tarihlerinde Ankara'da TÜRK-İŞ Konferans Salonunda gerçekleştirildi.

- Toplantının açılışında konuşan **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Necati Çelik** "Bakanlığımız Çalışan Çocuklar Bölümü Danışma Grubu'nun yaptığı çalışmalarla, sorunun çözümüne yönelik uygun politikaların tesbiti, öncelikli hedeflerin belirlenmesi ve kuruluşlar arası koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması için çaba gösterilmektedir" dedi.

- **TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Salih Kılıç** yaptığı konuşmada, "Ülkemizin temel sorunlarıyla ilişkili olarak çalışan çocukların sorunları çok boyutlu bir sorundur. Çocuk ve genç emeğinin istismar edildiği bugünkü tablo, çocuk işçiliğine karşı etkili mücadelede rolleri bulunan kurum ve kuruluşların çabalarını yoğunlaştırmalarını gerektirmektedir" dedi.

Bayram Meral toplantıda yaptığı konuşmada, "TÜRK-İŞ olarak, Türkiye'de çalışan çocukların sorunlarının çözümlenebilmesi için köklü sosyal ve ekonomik tedbirlerin alınmasını, ülkemizin ihtiyacını duyduğu hukuki düzenlemelerin yapılmasını ve çocukların çocukluklarını yaşamasını, çocuklara eğitim fırsatının verilmesini talep ediyoruz" dedi.

Bakan Çelik yaptığı konuşmada asgari yaşla ilgili ILO'nun 138 sayılı sözleşmesinin TBMM'ne sunulduğunu ifade etti.

TÜRK-İŞ tarafından düzenlenen "Genç ve Çocuk İşçilerin Sorunları-Cözüm Yolları Sempozyumu" 15-16 Mayıs 1997 tarihlerinde Ankara'da TÜRK-İŞ Konferans Salonunda gerçekleştirildi. Sempozyumun açılışında konuşan **TÜRK-İŞ Genel Başkanı Bayram Meral** özetle şunları ifade etti.

"TÜRK-İŞ olarak bu toplantıyı 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramının 78.ci yıldönümü nedeniyle düzenlerken, ulu Önder Atatürk'ü saygıyla anıyor, çocuklarımızın ve gençlerimizin bayramını kutluyor, bu vesileyle madalyonun öteki yüzünü, yani olumsuz koşullarda çalışan çocuklarımızın ve gençlerimizin durumunu da kamuoyunun gündemine getirip, tartışmak, sizlerin de katkısıyla çözüm yollarını bulmak istiyoruz.

Çocukların erken yaşlarda çalışma hayatında yer almaları, gitgide daha fazla çocuğun çeşitli alan ve işkollarında çalışması, Türkiye'de önemli bir sosyal sorun olarak ağırlığını hissettirmektedir.

Bugün ülkemizde çalışan her 1000 kişiden 5'i 6-14 yaş grubu çalışan çocuklar, her 100 kişiden 14'ü 15-19 yaş grubu çalışan gençler, her 100 kişiden 18'i ise 6-19 yaş grubu çalışan çocuklar ve gençlerdir.

Uluslararası Çalışma Örgütü

Sempozyuma, çeşitli kurum ve kuruluşların temsilcileriyle çok sayıda çalışan çocuk, genç ve çıraklar katıldı.

ILO İstatistik Bürosunun verilerine göre, ülkeler bazında ele alındığında, 1995 yılında Türkiye'de 10-14 yaş grubu çocukların ekonomik faaliyet oranının yüzde 24 oluşu ve bu oranla ülkemizin Asya grubu ülkeleri arasında ilk sıraları alması dikkat çekicidir.

Bu oranlar ve gelişmeler, 2000'li yıllara doğru, Türkiye'de çocuk emeğinin kullanımıyla ilgili tablonun olumsuz olduğunu, çocukların çalışmalarının büyüyen sonuçlarıyla dramatik

bir durum aldığını göstermektedir.

TÜRK-İŞ düzenlediği çeşitli toplantılarla, ulusal sempozyumlarla genç işçilerin sorunlarını tartışmakta, alternatif politikalarını ilgili kesimlere sunmaktadır. 1993 yılında TÜRK-İŞ Çalışan Çocuklar Bürosu'nu kurarak, bu alandaki çalışmalarımız yoğunlaştırmaktayız.

Amacımız, çalışan çocukların ve gençlerin çalışma şartlarını iyileştirmek, onları eğitime yönlendirmek, çocuk işçiliğine son vermeye çalışan faaliyetlerle katkıda bulunmaktır.

Bugüne kadar geliştirdiğimiz projelerle saha çalışmaları yaptık, çalışan çocuklarımızın toplumsal profilini ortaya koyup, sendikacılarımızı ve üyelerimizi eğitip, çalışan çocukların sorunları ve çözüm yolları konusuna duyarlı olmalarını istedik. Bunda da azımsanmayacak bir yol aldık.

1996-1997 döneminde "TÜRK-İŞ Çalışan Çocuklar Ulusal Eylem Komitesi"ni kurup, Ankara, Adana, Samsun, Bursa, İzmir, Antalya gibi büyük şehirlerde kampanyalara başladık.

Çocuk emeğinin istismar edildiği bugünkü tablo, çalışan çocuklar konusunun köklü biçimde ele alınmasını, çalışan çocukların sorunlarının çözümünü yönünde yol ve yöntemler bulunmasını, çocuk işçiliğine karşı

Başkanlığını TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Salih Kılıç'ın yaptığı "Genç ve Çocuk İşçilerin Sorunlarına Siyasilerin Bakışı" başlıklı oturuma, ANAP Malatya Milletvekili Metin Emiroğlu, CHP Hatay Milletvekili Nihat Matkap, DSP Ankara Milletvekili Aydın Tümen ve RP Kayseri Milletvekili Memduh Çiftkılıç katılarak partilerinin görüşlerini açıkladılar.

Başkanlığını OSTİM Çıraklık Eğitim Merkezi Müdürü Bayram Kocaman'ın yaptığı "Kendi Ağızlarından Sorunlarıyla Çalışan Genç ve Çocuk İşçiler" konulu oturumda çocuk ve gençler sorunlarını tartıştılar.

etkili mücadelede rolleri bulunan başta Devlet olmak üzere, çeşitli kurum ve kuruluşların çabalarını yoğunlaştırmalarını gerektirmektedir.

Çocuk işçiliğinin sona erdirilmesine yönelik etkili mücadele, ülkemizin temel sorunlarının çözümünü yönündeki mücadeleyi de kapsamaktadır. Bu ise, gelir dağılımından sosyal güvenliğe, sanayileşmeden istihdama, eğitimden verimliliğe, maliye politikalarından insan kaynakları politikalarına kadar pek çok alana sistematik biçimde yaklaşılmasını gerektirmektedir."

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Necati Çelik toplantıda yaptığı konuşmada özetle şu görüşlere yer verdi:

"Şu hususu memnuniyet verici bir gelişme olarak ifade etmek isterim: Türkiye'de gün geçmiyor ki, başta kamu kurumları, sendikalar, uluslararası kuruluşlar veya üniversiteler tarafından olmak üzere çalışan çocuklar sorunu ile ilgili bir toplantı, bir seminer, bir sempozyum düzenlenmesin.

Bu durum, sorunun ilgili kuruluşlarca benimsendiğini ve çözüm için çaba gösterildiğini ortaya koymaktadır. Ancak inanıyorum ki, amaca ulaşabilmek için meseleyi salonlardan sahaya, yani işyerlerine ve kamuoyuna indirmemiz gerekmektedir.

ILO'nun temel sözleşmelerinden biri olan; çocuk işçiliğini önlemede en önemli uluslararası belge niteliğindeki asgari yaşla ilgili 138 sayılı sözleşme, onaylanmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmuştur. Sözleşme, halen genel kurul gündemindedir."

TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Salih Kılıç, toplantının açılışında yaptığı konuşmada TÜRK-İŞ'in çalışan çocuk ve genç işçilerin sorunlarının çözümlenebilmesi için yaptığı çalışmalarını ifade etti. TÜRK-İŞ'in 1996-1997 dö-

nemi eğitim seminerleri ve ulusal kampanyası hakkında bilgi verdi, görüş ve yaklaşımlarını dile getirdi.

Toplantının ilk gününde gerçekleştirilen ilk oturumda, "Kendi Ağızlarından Sorunlarıyla Çalışan Genç ve Çocuk İşçiler" konulu oturumda çocuk ve genç işçiler kendi sorunlarını ifade ettiler.

Oturum Başkanlığını TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Salih Kılıç'ın yaptığı "Genç ve Çocuk İşçilerin Sorunlarına Siyasilere Bakışı" konulu ikinci oturumda Prof. Dr. Alpaslan Işıklı bir bildiri sundu. RP Kayseri Milletvekili Memduh Çiftkılıç, ANAP Malatya Milletvekili Metin Emiroğlu, DSP Ankara Milletvekili Aydın Tümen, CHP Hatay Milletvekili Nihat Matkap konuyla ilgili görüşlerini açıkladılar.

Toplantının ikinci gününde "Genç ve Çocuk İşçilerin İstihdamdaki Payı ve Sorunları", "İş Hukukunda Çalışan Çocukların ve Genç İşçilerin Sosyal Güvenlik Hakları", "Çalışan Çocukların ve Genç İşçilerin Mesleki Eğitim Sorunları" başlıklı oturumlarında konuyla ilgili uzmanlar, kurum ve kuruluş temsilcileri yaklaşımlarını dile getirdiler.

Toplantıya çok sayıda kurum ve kuruluşun temsilcilerinin yanı sıra 100'ü aşkın çocuk, çirak ve genç işçi katıldı.

Başkanlığını ILO-IPEC Ulusal Program Koordinatörü Şule Mann'in yaptığı "Genç ve Çocuk İşçilerin İstihdamdaki Payları ve Sorunları" konulu oturumda çeşitli kuruluşların temsilcileri konuyla ilgili görüşlerini açıkladılar.

İŞÇİ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİ HAFTASI

Her yıl çeşitli etkinliklerle gündeme gelen "İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Haftası" bu yıl da yoğun bir programla yapıldı.

5 Mayıs 1997 günü yapılan hafta açılışında TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Salih Kılıç bir konuşma yaptı.

TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Salih Kılıç 5 Mayıs 1997 günü yapılan toplantıda şu görüşlere yer verdi:

"İnsanoğlu, Hazreti Ademden beri asırlardır hep korunma ihtiyacı duymuştur. Bazen tabiattan, bazen kötü insanlardan ve saldırgan ülkelerden, sanayi devrimi ile işyerindeki olumsuz şartlardan korunma gereği duymuştur.

Dünyada ve ülkemizde,

Sanayileşmenin benimsediği ve yeni teknolojilerin uygulandığı "Çevre ve İşçi Sağlığı Güvenliği" konusu, çalışma hayatımızın en önemli konularının başında yer almaktadır.

Ülkemizin, sanayileşme yarışında yerini alması ve küresel pazardan pay alması rekabet gücünün ve verimliliğin artırılması ile yakından ilgilidir. Ancak bu hedeflerin gerçekleşmesinde kuşkusuz üretimin sağlıklı ve güvenli şartlarda yapılmasına azami özen gösterilmeli, çalışanlar sağlık ve güvenlik risklerine karşı titizlikle korunmalıdır.

Bilim ve teknoloji çağını hangi seviyede yaşıyor olursak olalım unutulmamalıdır ki teknolojiyi üreten ve kullanan yine insandır. O bakımdan insan kaynağımız üretimin vazgeçilmez en değerli unsurudur ve böyle kabul edilmelidir.

Günümüzde insana, çalışana değer vermek, çalışma hayatı ve ortamının daha insancıl bir hale getirilmesini sağlamak, endüstriyel ilişkilerin kalitesini yükseltmek, kısaca toplumsal refahın, barışın artırılması şeklinde ifade edilebilmektedir.

Bu çerçevede, insanların, çalışanların refahının sağlanmasında temel kaynak olan üretimin sağlıklı, güvenli ve insancıl bir çalışma barışı ortamında yapılması üretim gerçekleştiren insanların en tabii haklarıdır.

Ülkemizde, son yıllarda çeşitli kuruluşlarca Çevre ve İşçi Sağlığı İş Güvenliği bilincinin yerleşmesine yönelik çeşitli çalışmalar yapılmaktadır, fakat arzulanan iyileşmeye maalesef ulaşılamamıştır.

Bu konuda ülkemizde başvurabilecekimiz tek resmi veri olarak ka-

bul edilen ve güvenilirliği tartışılır olan SSK istatistiklerine göre,

1995 yılında 89.960 iş kazası meydana gelmiş, 2990 işçi meslek hastalığına yakalanmış, 919 işçi sürekli iş göremez ve 1.191 işçi hayatını kaybetmiştir.

Bu nedenlerden dolayı meydana gelen işgünü kaybı ise 1749220 gündür.

Dünyada ise, her yıl 120 milyon dolayında iş kazası meydana gelmekte ve ayrıca 220 binden fazla işçinin de hayatını kaybettiğini göstermektedir (günde 500 kişiden fazla). Bu sayılardan daha fazlası ise yaralanmaktadır.

Ayrıca her yıl 65 ile 160 milyon arası çalışanın işyeri kirliliğinden ve uygunsuz koşullardan ötürü hastalandığı açıklanmaktadır.

İLO'nun 176 üye ülkesinde yapılan bir araştırmaya göre iş kazalarının % 19'u makine ve tesisler, % 79'u güvensiz hareketlerden gelmektedir. % 1'i ise önlenemez kazalardır. Oysa iş kazaları ve meslek hastalıklarının birer doğal afet olmadığı tedbir alınarak önlenmelidir kanıtlanmıştır.

İş kazası ve meslek hastalıklarının çoğunun önlenmesi teknik olarak da mümkündür.

1992 yılında RIO'daki tarihi dünya zirvesine katılan tüm devletler tarafından onaylanan faaliyet planının 21'inci gündem maddesi gereği, dünyanın 4 bir tarafında ve ülkemizde iş kazaları ve meslek hastalıkları nedeniyle hayatını kaybedenleri anma amacıyla,

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu, 28 Nisanı ücretli çalışanların her yıl iş kazası sonucu

ölen veya yaralananlar için "Uluslararası Yas Günü" ilan etmiştir.

Ülkemizde, her yıl meydana gelen iş kazaları ve meslek hastalıkları ve can kaybı ciddi boyutlara ulaşmaktadır.

SSK verileri incelenirken bunların SSK'ya intikal eden ve sigortalı işçilerin yaşadığı olayları kapsadığını.

Bunun dışında kalan 4 milyon civarında olduğu belirtilen bu sigortasız ve sendikasızsız kesimden haberdar olamadığımızı da belirtmek isterim.

İş kazalarının % 73'ü 50'den az işçi çalıştıran işletmelerde görülmektedir. Gerek sendikasızsız, gerekse sigortasız işçi çalıştırma alışkanlığını benimsemiş iş yerleri denetimden de kısmen uzak kalmaktadır.

Bu durum son yıllarda yürütülen taşeronluk ve özelleştirme politikaları, çalışanların sosyal güvenlik şemsiyesi altına girmelerine engel olurken, kaçak işçiliği ve çocuk işçiliği de teşvik eder duruma gelmiştir.

Planlı çalışmalar ile işyerleri yasaların muafiyeti içine sokulmakta.

Yani 50 işçinin altında küçük küçük işletmeler halinde çalıştırma, dolayısıyla işyeri hekimi, işçi sağlığı kurulu gibi önemli organları ortadan kaldırma.

Ya da, alınmayan her tedbir için yasaların yetersiz ve dağınık olduğunu öne sürme gibi tutumları içine girmeye veya yasaların arkasına saklanma adeta alışkanlık haline gelmiştir.

Yürürlükte bulunan mevzuatımızın dağınıklığı bazı tüzük ve yö-

netmeliklerin günümüz ihtiyacına cevap veremez olduğu söylenebilir.

Ancak, mevzuatımız içinde yer alan 1475 sayılı kanunun 73 maddesi ve devam eden maddeleri bu konuda tedbir almak isteyenler için yeterlidir diye düşünüyorum.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen işyerinde iş kazalarını en alt düzeye indirmeyi başarmış.

İş banısı, üretim ve kaliteyi üst sınırlara yükseltmiş işyerlerimizin olduğunu da biliyoruz.

ISO 9001 2'leri almış Çevre ve İşçi Sağlığı İş Güvenliği konusunda, eğitim verme ve önlem almada azami özeni gösteren işyerlerimizi gözardı edemeyiz. Onları bu vesile ile çabalarından dolayı kutlamak istiyorum. İşletmelerin verimli çalışabilmesi çalışanların sağlıklı olmasına bağlıdır.

İş kazaları ve meslek hastalıkları sorunlarını asgariye indirmiş ülkeler artış iş kazaları ve meslek hastalıklarının da ötesine geçmiş vatandaşlarına daha yüksek nitelikli yaşam seviyesini yakalamayı hedef kabul etmişler.

Örneğin Japonya da bundan 50-60 yıl önce İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği konusunda büyük bir Üniversite kurulmuşken.

Ülkemizde bırakınız bir Üniversiteyi Mühendislik ve Tıp Fakültelerimizde bu konuda kürsü daha yoktur.

İş güvenliği mühendisi mezun eden ne bir okul ne de böyle bir mühendislik dalı vardır. Tıp Fakültelerimizde ise, çok az süreli seçmeli ders olarak İşçi Sağlığı ve Meslek Hastalıkları konusunda bilgi verilmektedir.

Ülkemizin kalkınma hedefleri ile ilgili 5 er yıllık kalkınma planları 1960 yılında kurulan DPT tarafından hazırlanmaktadır.

Bu zamana kadar 7 adet 5 yıllık kalkınma planı hazırlanmıştır.

1, 2, 3 ve 4'cü beş yıllık kalkınma planlarında işçilerimizin, çalışanlarımızın demokratik düzenin sağlanması ve iktisadi ve sosyal kalkınmanın temel taşlarından biri olduğu ortaya konularak, işçi sağlığı ve iş güvenliğine geniş anlamda yer verilmiştir. 5 nci ve 6 ncı beş yıllık kalkınma planlarında ise işçi sağlığı konusuna kısa bir şekilde yer verilmiştir.

Özellikle, 7 nci beş yıllık kalkınma planında ise, sadece iki satırla yetinilmiştir. Oysa birinci beş yıllık kalkınma planı ile 7 ci kalkınma planı arasında ülkemizde sanayileşme ve teknoloji anlamında büyük gelişmeler kaydedilmiştir.

Çevre ve işçi sağlığı iş güvenliği sorunlarının sanayileşmeye paralel geliştiğini biliyoruz.

Bu durumda,

Belki 60'lı yıllara rastlayan kalkınma planlarında işçi sağlığı konusuna fazlaca yer verilmeyebilir.

Çünkü ülkemizde sanayi ve teknolojinin olumsuzlukları bugünkü kadar bilinmiyor olabildi.

Ancak bugün, sözkonusu olumsuzluklar bir yandan çevreyi etkileyerek yaşamı hale getirirken,

Diğer yandan, her yıl yaşanan birer doğal afet görüntüsüne ulaşan iş kazaları ve meydana gelen ölümler bunların sonucunda ülkemiz ekonomisini sarıyan ciddi kayıpların dikkate alınması gerekirdi diye düşünüyorum.

Kalkınmanın sadece ekonomik boyutu, benimsenmiş ve kalkınmanın, teknolojinin temel kaynağı olan insanın gelişmesi ve yaşam hakkının korunması hususunda ciddi hatalar yapılmıştır.

Dolayısıyla bu sorunu çözmüş veya asgariye indirmeyi başarmış ülkeler ile aramızdaki farkın burarlardan kaynaklandığını düşünüyorum.

Bu nedenle çalışanlarımızın ge-

rek iş alanında gerekse iş alanı dışında, yani çalışma ve yaşam çevrelerinde, sağlık ve güvenliklerinin korunması, sağlık şartlarının çalışmaya uygun hale getirilmesi ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi gerekir.

Sakat kalma ve ölüm riskinin önlenmesi ile işçi sağlığı ve iş güvenliği işçinin, işverenin, devletin ortak meselesidir. Birlikte çözüm üretilmesi gerekmektedir. Ülkemizde iş kazaları nedeniyle ölüm riski ortalaması % 5'tir. Avrupa ülkelerinde ise % 1'dir.

Avrupa birliğine girmeyi hedefleyen bir ülkemiz. Avrupa Birliği İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği konusuna büyük bir önem vermektedir.

Avrupa Birliği konsey tüzüğünde, ilgili kurum ve kuruluşlara işyerinde sağlık ve güvenlik alanında kullanabilecekleri bilimsel, teknik ve ekonomik verileri sağlamak üzere "Avrupa İşçi Sağlığı ve Güvenliği Ajansı"nın kurulması ve bunu sağlamakla görevlendirilmesi yer almıştır.

Bir başka gelişme, Avrupa birliğinde topluluk ölçeğinde işletmeler ve işletme gruplarında çalışanların bilgilendirilmesi ve görüşlerinin alınması amacıyla Avrupa İşyeri Komisyonları kurulmasına ilişkin konsey direktifinin kabul edilmesi-dir.

Avrupalı millî servetin, insan emeğinin ve sağlığının değerinin bilincinde olmuş. Bu bilinci bir yaşam bilinci haline getirmiş. Biz de Avrupalı olmak istiyorsak. Bu hep böyle gitmez.

Bu nedenle,

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği sorunlarımızın, gerek ulusal gerekse işletme bazında hiç zaman kaybetmeden çözümlü için,

Toplunun her kesimine, işçi sağlığı ve iş güvenliği bilinci ve kültürü verilmesi benimsenmelidir. Millî bir politika haline getirilmelidir. Kurumlaşmayı güçlendirmeliyiz diyorum.

İşveren iş vermekle

İşçi iş bulmakla yetinmemeli.

Hükümetler de işi kendi kaderine terketmemelidir.

Geride kalan 10. İşçi Sağlığı İş Güvenliği Haftasında, tekrarladığımız temennilerimizi tekrarlamadan. Sorunların ortaya konması sorunları çözüyor. İfade etmekten öteye gitmiyor.

Herkes sorumluluğunun gereğini üçlü yapı içerisinde yerine getirmeli. Etkin kararlar alınarak, hayata geçirmelidir. TÜRK-İŞ olarak bu konuda her türlü işbirliğine hazır olduğumuzu, önce insan sonra üretim, denetim anlayışında buluşmayı diliyorum".

TÜRK-İŞ ÇALIŞAN ÇOCUKLAR ANTALYA BÖLGE TOPLANTISI VE KAMPANYASI

- TÜRK-İŞ Çalışan Çocuklar Antalya İl Toplantısı 15 Nisan 1997 tarihinde Antalya'da Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü toplantı salonunda yapıldı.
- Toplantının açılışında bir konuşma yapan TÜRK-İŞ 4. Bölge Temsilcisi Hüseyin Elbek TÜRK-İŞ'in çalışan çocuklarla ilgili yaptığı çalışmalar hakkında bilgi verdi.
- TÜRK-İŞ Antalya İl Temsilcisi ve İl Eylem Komitesi Başkanı Musa Şimşek yaptığı konuşmada bölgedeki çalışan çocukların sorunları ve çözüm yolları üzerinde durdu.
- ILO-IPEC Ulusal Program Koordinatörü Dr. Şule Mann, Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı'nı tanıttı, bu çerçevede, Türkiye'de sürdürülen projeler hakkında bilgi verdi.
- TÜRK-İŞ Çalışan Çocuklar Bürosu Müdürü Özcan Karabulut toplantıda, "Türkiye'de Çalışan Çocuklar: Küreselleşme Olgusu ve Gümrük Birliği Açısından Bir Değerlendirme" konulu bir bildiri sundu.

TÜRK-İŞ 4. Bölge Temsilcisi Hüseyin Elbek Toplantının açılış konuşmasını yaparken.

TÜRK-İŞ Antalya İl Temsilcisi ve İl Eylem Komitesi Başkanı Musa Şimşek yaptığı konuşmada bölgedeki çalışan çocukların sorunlarını dile getirdi.

ILO-IPEC Ulusal Program Koordinatörü Şule Mann, yaptığı konuşmada Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programıyla ilgili bilgi verdi.

- TÜRK-İŞ Antalya İl Temsilcisi Musa Şimşek başkanlığında oluşturulan TÜRK-İŞ Çalışan Çocuklar Antalya İli Bölge Komitesi'nde; Tekgıda-İş Şube Başkanı Hikmet Uçar, Orman-İş Şube Başkanı Hüseyin Doğan, Tezkoop-İş Şube Başkanı Ali Rıza Tosun, Hava-İş Şube Başkanı Alim Yılmaz yer aldılar.

TÜRK-İŞ Çalışan Çocuklar Antalya Bölge Eylem Komitesi Çıraklık Eğitim Merkezi'ni ziyarette etti.

- TÜRK-İŞ Çalışan Çocuklar Antalya İli Eylem Komitesi 14-15 Nisan 1997 tarihlerinde bölgedeki işyerlerini, kurum ve kuruluşları ziyaret ederek yerel yöneticilerle görüştüler, kişisel koruyucu malzemeler ve broşür dağıttılar, TV ve radyo programlarına katıldılar.

Çıraklık Eğitim Merkezi'ne devam eden çırakların sorunları kendi ağızlarından dinlenildi.

- 15 Nisan 1997 tarihinde gerçekleşen toplantıda TESAR Müdürü İrfan Yazman "Çalışan Çocuklar Konusunda" Kurum ve Kuruluşların Görevleri" başlıklı bir bildiri sundu. Toplantının öğleden sonraki bölümünde gerçekleştirilen Panelde Antalya bölgesinde Çalışan Çocukların Sorunları tartışıldı. Toplantıya çok sayıda sendikacı, işçi, çalışan çocuk ve çırak, bölgedeki kurum ve kuruluşların temsilcileri katıldılar.

Çalışan çocuklara kaynak gözlüğü verildi.

TÜRK-İŞ Genel Sekreteri ŞEMSİ DENİZER:

"Türkiye verimli olmak için üretim ekonomisine dönüşüm yapmalıdır"

TÜRK-İŞ Genel Sekreteri Şemsi Deniz 3. Verimlilik Kongresi'ne katılarak aşağıdaki konuşmayı yapmıştır.

"Günümüzde bütün ülkeler, son yıllarda dünyada yaşanan hızlı değişimin etkisinde kalmakta ve çoğu alanda yeniden yapılanmayı gerekli görmektedir.

Küreselleşen ekonomiyle birlikte, pazarların tüm dünyayı kapsadığı, üretim sürecinin dünya ülkelerine dağıldığı bir dönem başlamıştır. Bu yeni dönemde çokuluslu şirketlerin ve ulusötesi sermayenin gücü ve etkisi hızla artarken, iletişim ve ulaştırma teknolojilerinde yaşanan gelişmelere de bağlı olarak üretim, işçiliğin ucuz olduğu bölgelere hızla kaydırılabilmektedir.

Değişen koşullar ve giderek artan uluslararası rekabet karşısında bütün ülkeler rekabet güçlerini ve verimliliklerini arttırmak zorunluluğuyla karşı karşıya bulunmaktadır.

Türkiye 2000'li yılların eşiğinde, bu gelişmelerin de etkisiyle, bir dönüm noktasında bulunmaktadır. 1980'li yıllardan bu yana sürdürülen dışa açılmacı ekonomik politika uygulamaları, ülkenin rekabet gücünü düşük işgücünde bulmaya çalışmıştır. Rekabet şartları düşük ücretlerle oluşturulamaz.

Bugünün varolan rekabet ortamında çalışanların, sendikaların gücünün ve etkinliğinin azaltılması ile işgücü maliyetini en aza indirme çabası çıkış olmamalıdır. Esasında böyle bir durumun uzun süreli olamayacağı da açıktır. Düşük ücret temelinde biçimlenecek anlayışın, sonuç itibarıyla ülke ekonomisini ve giderek toplumsal yapıyı sarsacağı açıktır.

Ülkede uygulanan ekonomik ve sosyal politikaların, toplumun geleceğini kurma ve refahını artırma, refahı yaygınlaştırma gibi işlevleri yerine getirmesi gerekir.

Türkiye'nin sadece tüketen değil, üreten ve tüm dünyaya kendi ürettiklerini satan bir ülke

ŞEMSİ DENİZER
TÜRK-İŞ
Genel Sekreteri

olmalıdır. Türkiye'nin rekabet gücü her alanda artmalıdır. Ancak bu gerçekleştirilirken, üreten işçilerin çağdaş sendikalar hak ve özgürlüklerden yararlanabilmeleri, insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürebilmelerine yetecek gelir elde etmesi de sağlanmalıdır.

Ekonomik kalkınma kendiliğinden bir amaç değil, bir sosyal hedef gözetilen araçtır. Ekonomik ve sosyal gelişme birbirini tamamlayan iki unsurdur. Herkes için ve fakat özellikle dar ve sabit geliri ile yaşamını sürdürmek durumunda olanlar için daha iyi yaşam koşulları sağlamak temel amaç olmak durumundadır.

Demokratik bir yapı içerisinde ve sosyal adalet içinde ekonomik gelişmeyi, toplum barışını ve huzurunu sağlamanın koşullarını hep birlikte sağlamak zorundayız.

Demokrasi, insanlık ailesinin yüzyıllar boyunca süren arayışının bir sonucu, insana en yaraşır üründür. Ancak ne yazık ki, son yıllarda ülkemizde demokrasiye, demokratik ve laik, sosyal hukuk devleti anlayışına, çağdaş uygarlığın ortak değerlerine yönelik çekişler uç vermektedir.

TÜRK-İŞ, varolan sorunlarımızın çoğulcu, özgürlükçü ve katılımcı parlamenter demokrasi içinde çözümünden yana olmuştur, olmaya devam edecektir. Bundan hareketle, Anayasada da ifadesini bulan "insan haklarına saygılı, Atatürk Milliyetçiliğine bağlı, demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti" anlayışının ülkede egemen olması için çabalarını sürdürmekte kararlıdır.

Kuşkusuz demokrasinin temelinde uzlaşma bulunmaktadır. Konfederasyonumuz, geçmişten bu yana sorunların diyalog yoluyla ve masa başında çözülmesinden yana olmuştur. Bu anlayışın bir parçası olarak da gerek işverenlerle, gerek hükümetle olan ilişkilerin ve diyalogun kurumsallaştırılması konusunda hep destekçi olmuştur.

Milli Produktivite Merkezinin kuruluşunda da yansımasını bulan üçlü yapı, yani işçi-işveren-hükümet kesimi temsilcilerinin, varolan sorunlara çözüm bulma arayışları da bu bakımdan önemli ve yol gösterici niteliktedir.

Ancak bir noktayı özellikle gözden kaçırmamak gerekmektedir. Sosyal diyalog mekanizmasının kabul edilip kurumsallaştırıldığı Avrupa Birliği ülkelerine bakıldığında, şu ortak özellikleri tespit etmek mümkün olmaktadır:

* Siyasal ve ekonomik yapıda, sistem olarak istikrar vardır.

* Yaratılan milli gelirin dağılımında adalet sağlanmıştır.

* Çalışanlar yönetim ve karar alma aşamasında katılımcı olarak yer almaktadır.

* Çalışma yaşamını düzenleyen temel yasalar uluslararası normlara uygundur.

Türkiye verimli olmak için rant ekonomisinden üretim ekonomisine dönüşüm yapmak zorundadır. Ulusal düzeyde verimlilik artışı sağlanması ekonomik ve toplumsal refaha ulaşmanın başlıca yoludur.

"Kurum kültürünün önemi"

Kurumların ayakta kalabilmelerinin, verimli çalışmalar yapabilmelerinin önemli etkenlerinden birisi de kurum kültürünün varlığıdır.

Yerleşmiş bir kültürü, tarihsel bir birikimi ve vizyonu olmayan kurumlarda ilkelere ve ortak amaçlardan söz etmek de mümkün değildir. Bu nedenle varlıkların demokrasi tarihimize birlikte olan, kökleşmiş ve yerleşik geniş bir yapıya sahip olan işçi kuruluşlarında da belli bir kurum kültürünün bulunması zorunludur. Böyle bir kültürün varlığı halinde de sendikaların, oluşan yeni yapılanma sürecine bu kültürü nasıl uyducağı sorusu gündeme gelmektedir. Bu sorunun cevaplarını sosyal boyutuyla ve teşkilatlar açısından ele almak gerekmektedir.

Kurum kültürünün varlığını pekiştirmenin ve belli bir gelenek oluşturma öncelikli yolu kurumlar ve kişiler arasındaki dostluk ve dayanışma duygularının geliştirilmesidir. Dostluk ve dayanışmayı öncelikle ele almak kurumları oluşturan yöneticilerin ve diğer kişilerin birlikte üretme ve birlikte davranma geleneklerini geliştirecek ve belirleyicilikleri o denli etkili ola-

SALİH KILIÇ
TÜRK-İŞ
Genel Eğitim Sekreteri

caktır. Kurumsal ve toplumsal olarak ortak amaç ve ilkelere ulaşmanın, kuruluşun gücünün toplumda önemli bir düzeye yüksektir. Çünkü, dostluk ve dayanışma duygularının ağır bastığı kurum ve kuruluşlarda oluşan esneklik ortamında sevgi ve saygının ön plana çıkmasıyla olumlu bir çalışma ortamı oluşur.

Kurum kültürünün gelişkin olduğu kurumlarda, bireyciliğin, sorumsuzlukların, düşük performanslı yerini ilkeler almaktadır. Dostluk ve dayanışmanın yerleştiği kurumlarda, ortak amaçlara ulaşmak için belirlenen ilkeler yasa niteliğindedir. Bu niteliği besle-

yen de kişiler arasında sevgi ve saygıyı temel alan kurum kültürünün varlığıdır.

Örgütlü toplumlarda ancak, bireyci ve hesapçı davranışlardan uzak, güçlü bir dayanışma geleneği ile hedeflere varmak mümkündür. Çünkü örgütlü toplumlarda asılan duygusalıklar, bencillikler, kişisel çıkar ve hesaplar değildir. Önemli olan ilkeler ve ortak amaçlardır. Profesyonel yöneticiliğin gereği de budur.

Kurumsal kültürü zedelemek, zarar vermek pahasına kurumu kendi kişisel amaç ve çıkarları için kullanmak, kurumu geleneksel yapısından uzaklaştırmak hem kuruluşa hemde kişilere tamiri imkansız zararlar vermektedir.

Kurum yöneticilerinin en önde gelen sorumlulukları tartışarak asgari müştereklere varmak ve kurumun çıkarını en ileri derecede korumak ve kollamaktır. Sorumluluğu olan kişilere ve özellikle de yöneticilere düşen görev kuruma karşı sorumluluklarını yerine getirerek kişisel çıkarları geri plana atmaktır. Yani kurum kültürüne sahip çıkmasıdır. Bireyler bir gün yok olacak, kurumlar uzun yollar ayakta kalacaktır.

PİNERA NE SATIYOR?

SEYHAN ERDOĞDU

YOL-İŞ Genel Başkan Danışmanı

Şili'li Jose Pinera 6 Mayıs 1997 tarihinde Global Menkul Değerler'in davetlisi olarak Türkiye'ye geldi. İstanbul'da TUSİAD ve İMKB'de iki ayrı konferans veren Pinera'nın söylediklerine basın geniş yer verdi. Pinera konferanslarında Türkiye için sosyal güvenlik sisteminin yerine özel emeklilik sistemi önerdi ve sosyal güvenliği özelleştirmesek yakında buzdağına çarpıp parçalanacak Titanik'deki yolcuların akıbetine uğrayacağımızı söyledi.1 Pinera konferans parasını ister Global Menkul Değerler'den, ister ABD'deki Cato Enstitüsü'nden alsın, isterse de ilerde yapacağı danışmanlık işleri için yatırım olarak Türkiye'ye gelmiş olsun, Şili'den İstanbul'a Türkleri boğulmaktan kurtarmak gibi asil bir gaye ile gelmediğine göre neden geldi?

Pinera'yı Türkiye kamuoyu yeni tanıyor ama Şili'li işçiler ve dünya sendikacılık hareketi Pinera'nın kim olduğunu ve Şili'de sosyal güvenlik sistemini nasıl yıktığını çok iyi biliyorlar. Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (ICFTU) yayın organı *Free Labour World*'de Pinera'nın Şili'de uyguladığı sistem '**Büyük Sosyal Güvenlik Soygunu**' diye tanıtılıyor.2 Dünya sendikaları Pinera adını milyonlarca işçi için '**sosyal güvensizlik**'le eş tutuyorlar.3 Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) özel emeklilik sisteminin uzun vadede işlerliğinin olamayacağını ortaya koyan çalışmalar yayınlıyor.

PİNERA KİMDİR?

Pinera, bir Latin Amerika ülkesi olan Şili'de, seçimle gelen Başkan Salvadore Allende'yi öldürerek 1973 yılında dünyanın en kanlı askeri rejimlerinden birini kuran General Pinochet'in diktatörlüğü döneminde Çalışma Bakanlığı yaptı. Şili sendikaları Pinera'yı işçi hareketinin ve sendikaların ağır baskılara uğradığı, pek çok sen-

dikacının işkence gördüğü ve öldürüldüğü Pinochet diktatörlüğü'nün Çalışma Bakanı ve Latin Amerika'nın en eski ve en iyi sosyal güvenlik sistemini yıkan adam olarak yakından tanır.

Pinera şimdi merkezi ABD Washington'da olan Cato Enstitüsü'nün yürüttüğü "Sosyal Güvenlik Sisteminin Özelleştirilmesi" projesinin başındaki kişilerden biri. Cato Enstitüsü bu projeye 2 milyon dolar ayırmış bulunuyor. Cato Enstitüsü, Olin Foundation, American Enterprise Institute, Heritage Foundation, Adam Smith Institute gibi özelleştirme lehinde ideolojik kampanya yürüten sayısız sermaye kuruluşlarından biri. Pinera ayrıca Şili'nin Santiago kentinde Uluslararası Emeklilik Reformu Merkezi adında özel bir danışma şirketi kurmuş. Pinochet diktatörlüğü sırasında Şili'de uyguladığı sosyal güvenlikteki özelleştirmeyi Cato Enstitüsü'nün de desteğiyle dünyaya pazarlıyor.

Bu model aslında Şili modeli değil. Özünde tek olan yeni liberal modelin farklı biçimleri farklı adlarla yeni bir malmiş gibi pazarlanıyor. Nasıl ki Türkiye'de özelleştirme bir zamanlar Arjantin modeli4 adı altında pazarlandıysa şimdi de sosyal güvenliğin özelleştirilmesi Şili modeli adı altında pazarlanıyor. Modelin çıkış yeri ABD, teorisyenleri Şikago Üniversitesi'nin yeni liberal iktisatçıları, modelin pazarlanmasını finanse edenler ise dünyada kamusal ve sosyal olan ne varsa yoketmeye antiçmiş çokuluslu tekeller ve özellikle başta emekli fonları olmak üzere bütün işçi fonlarının yönetimini ellerine almaya kararlı uluslararası mali şirketler. Pinera da Meksika'da, Arjantin'de, Peru'da Uruguay'da, El Salvador'da, ABD'de, Doğu Avrupa'da, şimdi de Türkiye'de kapı kapı dolaşan ve bu işten çok büyük paralar kazanan bir özelleştirme taşeronu.

ŞİLİ'NİN ESKİ SİSTEMİ NASILDI?

Şili'de sosyal güvenlik sistemi 1920'de kurulmuştu. 1973'de Pinochet diktatörlüğü kurulduğu zaman Şili çalışanlarının % 75'i sosyal güvenlik şemsiyesi altında toplanmış durumdaydılar. Eski sistem yalnızca yaşlılık değil, hastalık, iş kazası-meslek hastalıkları, analık, malûllük ve ölüm sigortalarını da içeriyordu. Sigorta fonlarından işçilere düşük faizli konut kredileri veriliyordu. Sigorta primlerinin önemli bölümü işverenler tarafından, bir kısmı da çalışanlar tarafından ödeniyordu. Sistem düşük ücretlilerin lehine bir yapıya sahipti. Ayrıca işverenler emekli olan işçilere yılda bir aylık ücret tutarında kıdem tazminatı ödüyorlardı. Sistemin, 35 ayrı sosyal güvenlik sandığı biçiminde işlemesi, sandıklar arasında sağlanan haklar açısından farklılık bulunması, çift yararlanma şeklinde istismarların olması gibi problemleri ve genel olarak finansman sorunu vardı. Ancak bütün bu sorunlar sosyal sigorta sisteminin reformu ile çözülebilecek olan sorunlardı.

'PİNERA' MODELİ

Pinera Şili'de özel emeklilik modelini 1 Mayıs 1981'de başlatmıştır. 1 Mayıs'ın özel olarak seçilmesinin sebebini ise şöyle açıklıyor. "1 Mayıs tüm dünyada işçilerin sanki çıkarları tamamen farklı imiş gibi işverenlerle karşı karşıya geldikleri bir sınıf mücadelesi günü olarak kutlanıyor. Bu sistemi 1 Mayıs'da başlatalım ki gelecekte 1 Mayıs işçilerin devletin elinden kurtuldukları ve özel ellerle yürütülen bir kapitalizasyon sistemine geçtikleri bir gün olarak kutlansın".

Sistemi işleyişi özetle şöyle: İye yeni giren her işçi, mevcut 14 özel emeklilik şirketinden birinde kişisel bir emeklilik hesabı açıyor. Ücretlerinde yapılan % 13 oranındaki kesinti bu hesaba yatırılıyor. % 13'ün % 3'ü sakatlık ve malûllük sigortalarını ve özel emeklilik şirketinin muhtelif masraflarını kapsıyor. (İşçiler hastalık sigortası için de ayrıca ücretlerinin % 7'si oranında bir bedel ödüyorlar.) İşçiler hesaplarını özel emeklilik şirketleri arasında transfer edebiliyorlar. 20 yıl düzenli prim ödeyen herkeşe hükümet asgari bir emekli aylığını ga-

ranti ediyor. Ama bu asgari emekli aylığının dışında emekli aylıklarının düzeyi bireylerin her ay yapacakları tasarruf miktarına ve piyasanın iniş çıkışlarına bağlı. Çünkü özel emeklilik fonlarını yöneten şirketler bu fonlarla sermaye piyasasına giriyorlar. Hisse senedi, tahvil vb. gibi kağıtlara yatırım yapıyorlar. Sermaye piyasasındaki iniş çıkışlar da emekli aylıklarının düzeyini etkiliyor. Sistem işçiler ve nesiller arasında dayanışmayı dışlıyor. Her birey ne kadar fazla ve düzenli tasarruf yaparsa o kadar erken emekli olma ve yüksek emekli aylığı alma hakkını kazanıyor. Düşük ücretliler ve düzensiz çalışanların emekli olması ve insanca bir emekli aylığı alması çok zorlaşıyor. Ayrıca fon kârlı olmazsa çalışanın birikimlerinin getirisi de düşük oluyor. Bu da emekli olma yaşını ve emekli aylığı miktarını mali piyasaların iniş çıkışlarına bağlıyor. 1930'lu yıllardaki bir borsa çöküşünü ise kimse düşünmek bile istemiyor. Fonların riskli yatırımlara yönelerek işçilerin birikimlerini banker skandalileri ve banka iflaslarında olduğu gibi batırmaları ihtimali mevcut olduğu için, fon şirketleri devlet tarafından denetlenmek zorunda. Bu denetlemenin ne kadar etkin yapıldığını ve yolsuzlukların ne kadar engellenebildiğini ise zaman gösterecek. 'Zaman' bu denetimin yapılmadığını gösterirse, işçilerin emekli fonları da banker skandallerinde olduğu gibi batacak. Devlet özel fonlardaki işçi paralarını teminat altına almışsa, bu sefer de kamunun üstüne bir de özel fonların batık paralarının tazmini yükü bindirilecek.

Eski işçilere de yeni sisteme geçme hakkı verilmiş. Hükümet bu kişilerin eski sistemdeki birikimleri karşılığında yüksek getirili 'takdir tahvili' vermiş. İşçiler de bu yüksek getirili 'takdir tahvilleri'ni özel fon şirketlerine devrederek özel sigorta sistemine dahil olmuşlar. 'Takdir tahvilleri'nin faizlerinin yüksek tutulmuş olması işçilerin sosyal sigorta sisteminden çıkıp özel sigortaya geçmek için ikna edilmelerine katkı sağlamış. Tahvillerin ana para ve faizlerini ise vadesi geldikçe devlet ödüyor. Böylece devlet bütçesinde borç yükü artıyor. Özel fon şirketlerinin elindeki 'takdir tahvilleri'nin ana para ve faizleri ödenirken sosyal harcamalar kısıyor Sosyal sigortaların

devlet bütçesini batıracağını iddia eden Pineracılar, özel fon şirketlerinin elindeki 'taksit tahvilleri'nin ana para ve faiz ödemelerinin Şili bütçesine getirdiği yükün hiç sözünü etmiyorlar.

Şili'nin özel sağlık sigortası sistemi de aynı mantıkla işliyor. Ne kadar çok ve düzenli prim yatırırsanız özel sağlık hizmetlerinden o kadar çok yararlanabiliyorsunuz. Kısacası işsizseniz, düşük ücretli iseniz ve düzenli bir çalışma hayatınız yoksa, yaşlılık ve hastalık başta olmak üzere sosyal korumanın dışında kalmanız kaçınılmaz oluyor. Böylece tam da bu korumaya ihtiyacı olanlar için geliştirilmiş olan sosyal güvenlik sistemleri yerine bireyselleşmiş bir güvenlik anlayışı geçiyor. Pineracı sisteminde işverenler prim ödemiyor. Kıdem tazminatı kalkıyor. Sosyal sağlık sistemi de emeklilikten kısa süre sonra özelleştiği için sosyal güvenlik sistemi tümüyle yok oluyor. Yalnız Pineracı'nın bu çok övdüğü sistem Şili'de polis ve askerlere uygulanmıyor. Bu gruplar işverenlerin prim ödediği, garanti edilmiş emeklilik sistemlerini ve kendi 'sosyal' sağlık sigortalarını sürdürüyorlar. Anlaşılan Pinochet ve Pineracı, askeri diktatörlük koşullarında 'asker ve polisler sosyal güvenlik sisteminin yolları' derken işçilere 'size kurşunlar ve özel sigortacılık' demişler...

SİSTEM İŞÇİLERE NE GETİRDİ?

Pineracı'nın verdiği konferanslarda özel emekliliği överken kullandığı temel iddialar işçiler ve sendikalar tarafından tek tek çürütülmektedir.

Pineracı diyor ki: Sistem işçiler tarafından çok beğeniliyor. Bu nedenle işçilerin % 91'i bu sisteme geçti. Eminim ki geri kalan % 9'da keşke biz de geçseydik diyorlar.

Sendikalar diyor ki: Askeri diktatörlük döneminde, sendikaların susturulduğu bir ortamda yapılan tek yanlı propoganda ile işçiler şartlandırıldı. Sosyal sigorta sisteminin sorunları abartıldı. İşçilerin sosyal sigorta sistemi lehinde konuşmaları, yazı yazmaları yasaklanmıştı. Demokratik bir hükümet olsaydı özel sigortacılığı bize asla kabul ettiremezlerdi. Çoğu işyerinde işverenler çalışanları özel emekliliğe geçmeleri için zorladılar. Görüşleri bile alınmadan iş-

veren talimatı ile yeni sisteme geçmek zorunda kaldılar. Ayrıca önümüze konan alternatif öyle idi ki ya eski sistemde kalıp bütün primleri kendimiz ödeyecektik ya da gerçek ücretlerin zaten çok düşürülmüş olduğu o yıllarda işveren sigorta prim yapının kaldırılması sonucunda net ücretlerimizdeki geçici artıştan yararlanacaktık. Eski birikimlerimiz için verilen taksit tahvillerine yüksek faiz verilmesi de işçileri yanılttı. Bugün özellikle düşük ücretliler yeni sistem altında öylesine çaresizdir ki intihar etmeyi düşünenler var. Eski sisteme geçiş hakkı olsa çoğumuz geçeriz.

Pineracı diyor ki: Şili işçiler özel fon şirketlerindeki paraları ile borsada yatırım yapıldığı için kendilerini kapitalist gibi hissediyorlar. Grevler bile azaldı.

Sendikalar diyor ki: Bu sistem nedeniyle kendisini kapitalist gibi hisseden bir tek işçi yok. Emeklilik birikimlerimizin nasıl değerlendirileceği konusunda hiç söz hakkımız bulunmuyor. Şili'de sosyal huzursuzluk arttı. Mevcut kısıtlayıcı sendikal yasalara rağmen grevler artıyor. Emekli fonlarının bir avuç büyük fon şirketi tarafından yönetilmesi Şili'de ekonomik gücün tekelleşmesini hızlandırdı. Özel fonlarda biriken para neredeyse ülke milli gelirinin yarısı düzeyinde. Üç büyük fon şirketi bu paraların çoğunluğunu kontrol ediyor.

Pineracı diyor ki: Şili'de ortalama emekli aylıkları % 40-50 oranında yükseldi.

Sendikalar diyor ki: Pineracı iki sistemi karşılaştırırken 1979 yılını baz alıyor. Ama 1973-1979 yılları askeri diktatörlük koşullarında ücretlerin ve emekli aylıklarının düştüğü dönemdir. 1971'de 100 olan gerçek ücret endeksi 1979'da 64'e düşmüştü. Karşılaştırmayı 1971 ile yaparsanız eski sisteme kıyasla % 40-50 gibi artışların söz konusu olmadığını, hatta bazı gruplar için eski sistemde emekli aylıklarının daha yüksek olduğunu görürsünüz.

Pineracı diyor ki: Özel fon şirketleri eliyle yürütülen emeklilik sistemi daha düşük maliyetle çalışıyor.

Sendikalar diyor ki: Özel emekliliğe geçişin sosyal maliyetlerini hesaba dahil ederseniz bunun gerçek olmadığını görürsünüz. 1970 yılında sosyal güvenlik sistemi

sosyal bütçenin % 26.9'unu teşkil ediyordu. 1989 yılında bu oran % 52.2 oldu. Çünkü devlet vadeleri geldikçe yüksek faizli takdir tahvillerinin anapara ve faizlerini ödemek zorunda. Ayrıca bireysel tasarrufları yeterli olmayanların asgari ücretin % 75'i düzeyinde asgari emekli aylıklarının ödenmesi, emekliliğe hiç hak kazanamayan yaşlılara verilen sosyal yardımların artması devletin sırtındaki yükü büyük ölçüde artırdı. Bu nedenle sağlığa ve eğitime ayrılan sosyal bütçe fonları yanyanaya azaldı. Ayrıca özel fonların yönetimi sosyal fonlara göre 3 kat daha pahalı.

Pinera diyor ki: Emeklilik fonları sayesinde Şilide tasarruf oranı artırarak Latin Amerika ortalaması olan % 15'in üstüne, % 26'ya çıktı.

Sendikalar diyor ki: Özel fonlardaki kaynakların çoğu devletten geldi. Tasarruf oranındaki artışın esas nedeni bireysel tasarrufların artması değil, şirketlerin tasarruflarındaki artıştır. Sosyal hakların kısıtlanması, işgücü maliyetlerinin azaltılması, esnek ve düzensiz çalışma ise şirket tasarruflarının artmasının gerçek nedenidir.

Pinera diyor ki: Şili özel emeklilik sisteminin başansı tartışılmayan bir gerçektir.

Sendikalar diyor ki: Şimdiye kadar emekli olan işçilerin çoğu yüksek faizli takdir tahvilleri ile sisteme dahil olan işçiler. Onlarda bile emekli aylığı bağlanma oranı ortalama % 38.7. Eski sistemde bu oran % 42.7 idi. İş hayatına özel emeklilik sistemi altında başlayan işçilerin durumunun ne olacağı henüz belli değil. İşçilerin geleceği borsanın durumuna bağlı. Ekonomik daralma ile emeklilik de tehlikeye girecek.. 1995'de emekli fonlarındaki paralarını yeterli getiri sağlamadı. 1996'da net kazanç % 3 oldu. Özelleştirmenin de yükselttiği borsa düşüşe geçtikçe emekli aylıkları ve emeklilik süreleri de belirsizleşiyor, kötüleşiyor. Özel fon şirketleri fonların uluslararası mali yatırımlar için kullanılmasındaki % 9'luk sınırın yükseltilmesini istiyorlar. Bu durumda işçilerin fonları belki daha fazla para getirebilir ama Şili'li işçi uluslararası yatırımların faiz getirisini değil Şili'de istihdam yaratacak yatırımlar istiyor.

Pinera sistemi işçilerin küçük bir grubu

için iyi koşullar sağlamış olabilir. Ama eski sosyal güvenlik sisteminde, çalışanların % 75'i sosyal güvenlik şemsiyesi altında iken, şimdiki sistemde özel fon şirketlerinde hesap açtıranların yalnızca % 60'ı fon katkılarını yatırabiliyor. Giderek büyüyen enformal sektördeki işçiler ise özel fonların adını bile duymuyor.

ÖZEL FON ŞİRKETLERİNE ALTERNATİF: SOSYAL VE ETİK FON YÖNETİMİ

Emekli fonları yalnızca Şili'de değil dünyanın her yerinde trilyonlarca doların biriktiği havuzlardır. Emekli fonlarındaki birikimin boyutları hakkında bir fikir oluşturmak üzere ABD örneğini verebiliriz. ABD'de emekli fonları yatırım sermayesi için en büyük kaynağı teşkil ederler. Milyonlarca Amerikalı işçinin tasarruflarından oluşan bu fonların miktarı 4 Trilyon doların üzerindedir. Emekli fonları net bireysel tasarrufların % 74'ünü, şirket hisselerinin üçte birinden fazlasını ve şirket tahvillerinin hemen hemen yüzde 40'ını temsil ederler. ABD'deki toplam mali varlıkların üçte biri emekli fonlarıdır. Emekli fonlarının varlıkları ABD'deki ticari bankaların varlıklarından fazladır. Yalnızca 1993'de bu fonlar 1-1.5 trilyon dolarlık yeni yatırım yapmışlardır. 5 Sanayileşmiş ülkelerde emekli fonlarının önemli bir bölümü söz konusu ülkelerdeki borsalara yönelmiştir. Ancak yurtdışı yatırımlara yönelen ve hatta sıcak para olarak dış borç krizi içindeki Türkiye gibi ülkelere gelen fonlar da önemli bir oran tutmaktadır. Özelleştirilen kamu girişimlerine ait hisselerin satın alınmasında kullanılan veya hükümetlerin bütçe açıklarına yama olan fon oranı da yüksektir.

Başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere, dünyanın çoğu ülkesinde bu fonlardaki paraların yönetiminde işçiler ve sendikalar söz sahibi değildir. Yönetimde yer aldıkları zaman da azınlık durumunda oldukları için bu fonlardan yapılacak yatırımları yönlendirememektedirler.

Örneğin ABD'de işçiler emekli fonlarının hangi alanlara yatırılacağı konusunu belirleyemezler. 40 yıldan beri bankalar ve sigorta şirketleri işçilerin kendi birikimleri olan milyarlarca dolar sermayenin çıkar-

larına göre yatırmaktadır. Bu fonların yöneticileri, yasalara göre tek sorumluluklarının akılcıca yatırımlar yapmak olduğunu iddia ediyorlar. Amerikan sendikalarının baskısı sonucunda 'akıllı ve ihtiyatlı yatırım kavramı' ABD Hükümeti tarafından, yatırım gelirlerini elde edenlerin genel ekonomik durumunu düzelterek yatırımları da kapsayacak şekilde genişletilmişse de, ABD işçi sınıfı kendi fonlarını tüm dünya işçilerinin genel ekonomik çıkarları doğrultusunda kullanmak iradesine henüz sahip değildir.

İngiliz işçi sendikaları konfederasyonu TUC de milyarlarca Sterlinlik İngiliz emekli fonlarının yönetiminde 1/3 olan sendikal temsil oranlarını artırmak ve fonları "etik fonlar" olarak kullanmak istemektedir. Etik fonla kastedilen fonların çevrenin, demokrasinin ve işçilerin genel ekonomik ve sosyal çıkarlarının aleyhine yatırımlara yöneltilmemesidir.

Avustralya'da da emekli fonlarının yönetiminde çalışanların % 50 oranında temsili sağlanmıştır.

ICFTU 1993 yılında, ETUC 1994 yılında emekli fonları ile ilgili birer konferans düzenlemişlerdir. Uluslararası Kamu Görevlileri Federasyonu PSI'da bu konuda özel bir çalışma sürdürmektedir.⁶

Kuşkusuz sosyal ve etik fon yönetimi sendikaların sosyal güvenlik sistemlerinin korunması ve reformuna ilişkin tek politikaları değildir. Ayrıca emekli fonlarının sosyal ve etik yönetimi önerisinin henüz zayıf bir girişim halinde olduğunu ve mali sermayenin küresel egemenliğine karşı nihai çözüm olamayacağını da belirtmemiz gerekir. Ancak yukarıdaki örnekler göstermektedir ki işçi hareketi emekli fonlarının özelleştirilmesi değil sosyalleştirilmesi yolunda alternatifler yaratmak çabasıdır.

SON SÖZ:

Pinera'nın sosyal güvenlik sistemlerinin özelleştirilmesini savunan çok uluslu tekel-lerin taşeronu olduğunu belirtmiştik. Harvard mezunu bir iktisatçı olması onun bu kimliğini değiştirmiyor. Gelişmekte olan ül-

kelerde de alt taşeron kimliğinde neo liberal uygulamaların pazarlamasına katkıda bulunanları sıkça görüyoruz.⁷ Onlara göre işçi için önemli olan tek şey emekli fonlarının enflasyonun üstünde getiri sağlamasıdır. Serbest pazarda her mal gibi 'birey'in de bir piyasa değeri vardır. Bireyler bu piyasa değerlerine göre mal ve hizmet dağılımından, bu arada emeklilikten, sağlıktan paylarını alırlar. Bu dağılımdan daha fazla pay almak için daha yüksek bir toplumsal düzey için savaşmalıdır. Böyle bir dünyada sosyal güvenlik sistemlerinin işçiler ve nesiller arası dayanışmayı sağlayan niteliği önemli değildir. Ekonomik uluslararasılaşma sürecinde ulus ötesi tekellerin egemenliğinin işsizlik, yoksulluk ve sosyal dışlanma yaratması da önemli değildir. Finans tekellerinin dünyayı bir kumarhaneye çevirmeleri, bankerlerin önceliklerinin insanlığın önceliklerinin önüne geçmesi de önemli değildir. Pinera sistemi emekli fonlarına daha fazla getiri sağlıyorsa, kahrolsun sosyal güvenlik!

Pinera'nın Türkiye'deki alt-taşeronları önümüzdeki günlerde sağlık sisteminin özelleştirilmesi ile birlikte⁸ emekliliğin de özelleştirilmesini pazarlaka için kurdukları satış ağlarını genişleteceğe benziyorlar. Sendikaların da sağlık ve emeklilik alanındaki bu yeni liberal saldırıya karşı dayanışma ağlarını genişletmesi gerekir.

1 Hürriyet 7 Mayıs 1997, Cumhuriyet 8, 12 Mayıs 1997.

2 ICFTU, 'The Great Social Security Rip-Off', *Free Labour World*, No 3, Mart 1997, s. 2-3.

3 Solowey, Fred J., 'Privatized Pensions Bring Social Insecurity', *Focus on the Public Services*, No 3, Eylül 1996, PSI Public Services International, Ferny Voltaire, Fransa, s. 10-16.

4 Erdoğan, Seyhan, *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, Sayı 140, Şubat 1992, s. 19-23.

5 Rifkin, Jeremy, *The End of Work*, G.P. Putnam's Sons, New York 1995, s. 228.

6 Public Services International, PSI, *Pensions and Public Services, Report on a PSI Survey*, Fransa, 1996.

7 Gökçe, Deniz, 'Pinera Sizi Öpüyor', *Yeni Yüzyıl Gazetesi*, 12 Mayıs 1997, s. 9.

8 Erdoğan Seyhan, 'Refahiyol Hükümetinin Sağlık Reformu: Sağlıkta Özelleştirme', *TÜRK-İŞ Dergisi*, Sayı 321, 322, 1997.

1982 Anayasası bir askeri müdahale sonrasında, demokratik olmayan bir biçimde oluşturulan bir Danışma Meclisi tarafından hazırlandı, demokratik seçimlerle işbaşına gelmemiş bir Milli Güvenlik Konseyi tarafından elden geçirildi ve her türlü karşı görüş açıklayanın ciddi baskılarla karşılaştığı anti-demokratik bir ortamda halkımıza zorla kabul ettirildi. Ancak, 1983 yılı Kasım ayından beri iktidarda bulunanlar ve TBMM de bu Anayasayı değiştirmek konusunda ciddi bir çaba içine girmedi.

TÜRK-İŞ, 5-10 Aralık 1995 günleri toplanan 17. Olağan Genel Kurulunda bu konuda oybirliğiyle şu kararı almıştır:

"12 Eylül döneminin anti-demokratik Anayasası ve diğer mevzuatı, sendikaların ve diğer demokratik kuruluşların da katılacağı bir tartışma sürecinde, evrensel demokrasi ilkelerine, onaylanmış uluslararası sözleşmelere ve tam üyelik için başvurduğumuz Avrupa Birliği standartlarına uygun hale getirilmelidir. Çoğulcu, özgürlükçü ve katılımcı demokrasi, tüm kurum ve kurallarıyla uygulanmalıdır."

Bugün ise bu Anayasanın bile kabul ettiği ve gerektiği gibi uygulanmayan temel kazanımlar, tehdit altındadır.

1982 Anayasasının anti-demokratik içeriğine karşı çıkılırken, cumhuri-

DEĞİŞTİRİLMESİ GEREKEN ANAYASANIN KORUNMASI GEREKEN BÖLÜMLERİ

YILDIRIM KOÇ
Genel Başkan Danışmanı

yet, laiklik ve demokrasi düşmanlarıyla ve sosyal hukuk devleti anlayışını çiğneyenlerle aynı çizgiye de düşülmemelidir.

1982 Anayasasında mutlaka değiştirilmesi gereken düzenlemeler ağırlıktadır. Ancak bu Anayasada savunulması gereken ve uygulanmasını talep ettiğimiz düzenlemeler de bulunmaktadır.

Tavizsiz bir biçimde savunulması gereken mad-

delerin bir bölümü şöyledir:

Anayasa'nın birinci maddesine göre, "Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir".

Anayasa'nın ikinci maddesine göre, "Türkiye Cumhuriyeti... insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, ... demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir."

Anayasa'nın üçüncü maddesine göre, "Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanunda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Milli marşı "İstiklal Marşı'dır. Başkenti Ankara'dır."

Anayasa'nın dördüncü maddesine göre, ilk üç madde hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez.

Anayasa'nın beşinci maddesine göre, Devletimizin temel amaç ve görevleri şöyle belirlenmiştir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyet ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaştırmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için

gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

Anayasanın altıncı maddesine göre, "egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir." Bu anlayış, laikliğin ve demokrasinin temelidir.

Anayasanın 24. Maddesi de son derece önemlidir: "Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir... Kimse, ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz. Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır... Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne surette olursa olsun, dini veya din uygulamalarını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz."

Din ve vicdan özgürlüğünün de güvencesi olan laiklik ilkesinin çiğnenmesi durumunda, günümüzde Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığı açısından en büyük tehdidi oluşturan irtica tehlikesinin önünün alınması mümkün olmayacaktır.

Anayasanın 35. Maddesinde mülkiyet hakkı güvence altına alınırken, kamu yararı ön plana çıkarılmaktadır: "Herkes,

mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz." Bu anlayış da aynen korunmalıdır.

Anayasanın 174. Maddesinde, "Anayasanın hiçbir hükmü, Türk toplumunu çağdaş uygarlık seviyesinin üstüne çıkarma ve Türkiye Cumhuriyeti'nin laiklik niteliğini koruma amacını güden, aşağıda gösterilen inkılap kanunlarının... Anayasaya aykırı olduğu şeklinde anlaşılamaz ve yorumlanamaz," denildikten sonra, günümüzde çeşitli biçimlerde ihlal edilen 8 kanun sayılmaktadır. Bu konudaki duyarlılık da sürdürülmeli ve söz konusu kanunların uygulanması sağlanmalıdır.

Anayasada yer alan bazı düzenlemeler ise yıllardır uygulanmamıştır ve uygulanmamaktadır. Uygulanması ve hayata geçirilmesi gereken maddeler maddelerin bir bölümü şunlardır:

Anayasanın onuncu maddesine göre tüm vatandaşlar eşittir: "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesi-

ne uygun olarak hareket etmek zorundadırlar." Bu eşitliğin gerçek hayatta da sağlanması hukuk devleti anlayışının gereğidir.

Anayasanın 17. Maddesine göre, "Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz." Ancak günümüzde bazı sorumluların bu konudaki görevlerini gerektiği gibi yerine getirdiklerini söylemek mümkün değildir.

Anayasanın 41. Maddesinde devlete ailenin huzur ve refahı konusunda önemli sorumluluklar yüklenmektedir. "Aile, Türk toplumunun temelidir. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar." Sosyal devleti ortadan kaldırmaya çalışanların bu anlayış doğrultusunda davrandığı ileri sürülemez. Anayasanın bu konudaki emirleri de uygulanmalıdır.

Anayasanın 42. Maddesi eğitim konusunda devlete önemli sorumluluklar yüklemektedir. "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz... Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altın-

da yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz... İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır." Günümüzde eğitim ve öğretimi çağdaş anlayışlarla sürdürmek isteyenlerin çabaları artmıştır. Çağdaş bilim ve eğitime aykırı eğitim yerleri yaygınlaşmıştır. Özelleştirmeye birlikte devlet okullarının kalitesi düşmekte, devlet okullarında velilerden para alınmaktadır. Bu konudaki Anayasa hükmü de sistemli bir biçimde ihlal edilmektedir.

Anayasanın 44. Maddesinde topraksız ve az topraklı köylülerin topraklandırılmasından söz edilmektedir: "Devlet, ...topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır..." Şehirlerdeki işsizliğin hızla artmasında en önemli neden olan köyden şehre göçün azaltılmasında etkili olarak bu önlemin hayata geçirilmesi gereklidir.

Anayasanın 45. Maddesi, devlete tarım ve hayvancılığa destek konusunda görev vermektedir: "Devlet, ...tarım ve hayvancılıkla uğraşanların işletme araç ve gereçlerinin ve diğer girdilerinin sağlanmasını kolaylaştırır. Devlet, bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi ve gerçek değerlerinin üreticinin eline geçmesi için gereken tedbirleri alır." Hükümetler yıllar

dır bu görevi kasıtlı bir biçimde ihmal etmektedir. Anayasanın bu hükmünün hayata geçirilmesi, köyden kente göçün ve işsizliğin önemli ölçüde azaltılmasına katkıda bulunacaktır.

Anayasanın 47. Maddesine göre, "Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde devletleştirilebilir." Günümüzde kamu yararının zorunlu bulunduğu yerlerde devletleştirme değil, yağma ve talan biçiminde sürdürülen bir özelleştirme yapılmaktadır.

Anayasanın 49. Maddesine göre, "Devlet, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır." Ancak günümüzde hükümetler bu konudaki anayasal görevlerini yerine getirmemektedir.

Anayasanın 55. Maddesine göre, "Devlet, çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır." Hükümetler, devletin bu alandaki sorumluluğunu da yerine getirmektedir. Bu konulardaki yasalarn uygulanması için gerekli çaba gösterilmemektedir. Örneğin, Anayasanın 90. Maddesine göre onaylanarak iç

mevzuatımıza dahil olmuş 94 sayılı ILO Sözleşmesine göre, kamu kurum ve kuruluşları tarafından özel sektöre yaptırılan işlerde çalışan işçilerin, sendika üyesi olmasına gerek kalmaksızın, o işkolunda yürürlükte bulunan toplu iş sözleşmesinin ücret ve diğer haklara ilişkin hükümlerinden yararlanma hakkı bulunmaktadır. Ancak, TÜRK-İŞ'in bu konudaki çeşitli başvurularına rağmen, bu hak uygulanmamaktadır.

Anayasanın 60. Maddesine göre, "Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar." Hükümetler ise özellikle SSK'yı korumak yerine, çökertmek için gerekli tüm çabayı göstermektedir. Hükümetlerin SSK'ya ilişkin politikası Anayasanın bu hükmünün açık bir biçimde ihlalidir.

Anayasanın 73. Maddesine göre, "Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür." Ancak Türkiye'de büyük bir vergi adaletsizliği söz konusudur. Herkesin, Anayasanın bu hükmü uyarınca, geliri ve serveti ile orantılı bir vergi vermesi durumunda, ülkemizin çözülmedik sorunu kalmayacaktır.

1982 Anayasası'nı eleştirirken, içinde mutlaka korunması ve uygulanması gereken bu hükümler gözden kaçırılmamalıdır.

SOSYAL GÜVENLİK KRİZİ VE TÜRKİYE

Prof. Dr. OĞUZ OYAN

TÜRK-İŞ Araştırma Müdürü

1. GENEL BİR BAKIŞ

Sosyal güvenlik harcamalarının düzeyi bakımından gelişmiş dünya ülkeleri arasındaki farklar nisbeten küçük olmakla birlikte bu harcamaların finansman modelleri arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. ABD gibi sağlık harcamalarının esas olarak özel sigortalarca kapsandığı istisnai örnekler bir yana bırakılırsa iki farklı finansman modelinden sözedilebilir: a) Sosyal sigorta primleri yoluyla finanse edilen (Bismarkçı) sistem (bu, genellikle merkezi bütçeden ayrı tüzel kişiliği olan bir kurumsal yapının yönettiği sistemdir); b) ağırlıklı olarak vergi gelirleriyle finanse edilen sistem (Beveridge sistemi). Bu ikincisinin de, bütçenin bir parçası olarak finanse edilmesi ve yönetilmesi ile hizmet üretiminin alt düzeydeki bir kamu kurumuna delege edilmesi gibi iki farklı alt modeli bulunmaktadır.

Bu tür köklü farklılıklar nedeniyle, sosyal güvenlik primlerinin ulusal gelire oranının incelenmesi yeterli ve doğru bir karşılaştırma ögesi olamamaktadır. Örneğin OECD ortalaması olarak 1992 yılında sosyal güvenlik primlerinin GSYH içindeki payı % 9.9 olup, aynı oran AT ülkelerinde % 12'dir. Buna karşılık, sosyal güvenliği tamamen vergilerle karşılayan bir ülke olan Avustralya'da böyle bir oran hesaplama imkanı yoktur. Gene Beveridge sisteminin hakim olduğu Danimarka'da söz konusu oran sadece % 1.5, İngiltere'de % 6.3, İzlanda'da % 2.6, İrlanda'da % 5.6'dır. Oysa Bismarkçı sistem ağırlıklı olan Almanya'da % 15.2, Fransa'da % 19.5, Hollanda'da % 18.2, İsveç'te % 14.4'tür(1). Bu oran, gene OECD verilerine göre, aynı yılda, Türkiye'de % 4.7'dir. Ancak, daha yakın dönem verileri bu düşük oranın dahi azalmakta olduğunu göstermektedir: 1993'de % 4.1; 1994'de % 3.0(2) ve 1995'de % 2.5(3). Özenle vurgulanması ge-

reken nokta ise, Türkiye'de Beveridge sisteminin değil, Bismarkçı sistemin yani sosyal güvenliğin primlerle finansmanı modelinin uygulanmakta olduğudur!

Görüldüğü gibi, OECD veya AT ülkeleri için bulunan prim/GSYH ortalamaları bu ülkelerdeki sosyal güvenlik harcamalarının gerçek boyutunu görmemize olanak veremeyecektir; çünkü, herşeyden önce, sosyal güvenlik harcamalarını vergi gelirleriyle karşılayan ülkelerin gerçek seviyeleri görülememektedir. Bu nedenle daha güvenli karşılaştırmalar, harcamalar yönünden yapılabilmektedir. Nitekim, 1992 yılı itibarıyla 12'ler Avrupasının ortalama sosyal güvenlik harcamasının GSYH içindeki büyüklüğü % 27.1'i bulmaktadır(4). Hollanda (% 33.0), Danimarka (% 31.4) ve Fransa (% 29.2) bu ortalamanın dahi oldukça üzerinde kalan ülkelerdir. Ortalamanın üzerindeki bu ülkelerde ulusal gelirin üçte birine yakın bir bölümü sosyal güvenlik için harcanmaktadır. Almanya, Belçika ve İngiltere, ortalama civarında bir sosyal güvenlik harcaması ağırlığına sahiptirler. Ortalamanın altında kalanlar arasında Avrupa'nın Akdeniz ülkeleri (İtalya: % 25.6; İspanya: % 22.5; Yunanistan: % 19.3; Portekiz: % 17.6) ile İrlanda (% 21.8) bulunmaktadır. Avrupa Birliğine yeni katılan 5 ülkede ise, İzlanda hariç, 12'ler ortalamasının oldukça üzerinde değerler (örneğin İsveç'te % 40) söz konusu olmaktadır.

Sosyal güvenlik harcamalarının görece öneminde onyıllık trendler itibarıyla sürekli bir artış olduğunu, bu eğilimin 1980'lerde yavaşlamakla birlikte devam ettiğini belirtmek gerekir. Artışın asıl hızlı olduğu dönemin 1980'ler öncesinde olması, İkinci Dünya Savaşı'ndan 1970'li yıllara kadar süren **fordist sermaye birikim tarzının** özellikleriyle ilişkilidir. Söz konusu yoğun sermaye birikimi rejimi içinde emek gücünün yeniden üreti-

mi devletin sosyal harcamalarının sürekli artışını gerekli kılmıştır. Emekçilerin ekonomik ve politik örgütleri de bu yönde çalışmışlar ve etkili olmuşlardır. Ancak sermaye birikim rejiminde 1980'lerden itibaren ortaya çıkan kriz ve yenilenme süreci, 1980 öncesindeki ekonomik ve toplumsal denge-lerin sürdürülebilmesini olanaksızlaştırmış ve sermaye, sosyal devletin erozyonu üzerinden yeni değerlenme alanları fethetmeye yönelmiştir.

Bununla birlikte sosyal güvenlik alanında bugüne kadar gerçekleştirilebilen çok mevzii özelleştirmeler sosyal güvenlik sisteminin büyümesini önleyememiştir. Elde edilebilen tek somut sonuç, sosyal güvenlik harcamaları artışının yavaşlatılabilmesidir. Ancak sistemin ulaştığı boyutlar düşünüldüğünce, artış eğiliminin yavaşlamasının esasen beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir. SGS'nin yeniden biçimlendirilmesi gündemde tutulmakla birlikte, bu karmaşık sistemin yeni bir yapıya doğru evrimlendirilmesinin sigortalıların tepkileri de dikkate alındığında çok uzun vadenin meselesi olduğu anlaşılabacaktır.

Türkiye'nin durumu ise biraz daha özeldir. Sosyal güvenlik harcamalarının ulusal gelir içindeki payı % 10 eşğine bile ulaşamayan bir ülke için bir kere sistemin ağır bir yük teşkil ettiğinden söz edilemez. Türkiye'de toplam aktif nüfusun sadece % 40'ının (gelişmişlerde ise % 80-% 90'ının) ücretlilerden oluşması ve 1980'ler sonrasında ekonomik büyüme ve sanayileşme hızının düşmesine koşut olarak istihdam artış hızının yavaşlaması (dolayısıyla işsizlik oranının büyümesi), bu arada kayıt dışı ekonomi ve kaçak işçiliğin büyümesi, kuşkusuz Türkiye'deki sosyal güvenlik sisteminin güdüklüğünün en önemli nedenleridir. Ancak tek başına yeterli bir açıklayıcı olamamaktadır. Nitekim, ücretlilerin istihdamdaki payı veya toplam kamu harcamalarının ulusal gelir içindeki payı bakımından Türkiye ile AB ülkeleri arasında yaklaşık 1'e 2 düzeyinde gerçekleşen gelişmişlik farkının, sosyal güvenlik primleri veya harcamaları söz konusu olduğunda 1'e 4 ve hatta daha üzerinde değerler almasının ek nedenleri bulunmaktadır. Bunlar esas itibarıyla sosyal güvenlik sisteminin Türkiye'ye özgü zaafılarıyla ilişkilidir. Bunların ayrıntısına girmiyoruz. Ancak merkezi kamu otoritesinin bu sorunların oluşmasında önemli sorumlulukları olduğu açıktır. Türkiye'deki sosyal güvenlik sistemi Batılı örneklerinden çok daha genç ve boyutsuz olmasına rağmen olgun kapitalist ekonomilerdekinden daha sorunlu bir nok-

taya gelmişse/getirilmişse, sadece sosyal güvenlik sisteminin değil bir bütün olarak kamu maliyesi sisteminin krizine yolaçan nedenleri topluca irdelemekte yarar olacaktır.

Bu arada sosyal güvenlik sistemine devletin katkı yapmasının, sistemin kriz dönemlerine özgü bir istisna olmadığına altını çizmek gerekmektedir. Türkiye'de devletin SGS'ne düzenli bir katkısı bulunmamaktadır. Son birkaç yıldır sisteme bütçeden transfer biçiminde yapılan sübvansiyonların ise, uzun vadeyi gözetken bir açıdan bakılırsa, SGS'den devlete yapılan gelir transferlerini telafi edebilecek bir noktaya dahi ulaşmadığı görülecektir. Oysa OECD ülkelerinin büyük çoğunluğunda devlet sisteme yasal bir zorunluluk gereği olarak düzenli katkı yapma durumundadır. 12'ler Avrupa'sının toplu verilerine bakılırsa, 1992 yılında elde edilen 1,5 trilyon ECU'luk toplam sosyal güvenlik gelirinin % 40,5'inin işveren katkılarıyla, % 24,2'sinin sigortalıların katkılarıyla, % 29,2'sinin kamunun cari katkılarıyla ve % 6,1'inin diğer cari gelirlerle (faiz, işletme gelirleri vb.) oluştuğu görülecektir. Devletin, katkısının, aynı ülkeler ortalaması için, 1989'da % 27,9'dan 1992'de % 29,2'ye çıktığı dikkate alınırsa, sisteme olan devlet desteğinde bir büyüme eğiliminin yakın zamanlarda da sürdüğü saptaması yapılabilecektir(5). Türkiye'de çözülmesi gereken sorunlardan biri de sisteme düzenli devlet katkısının sağlanmasıdır.

2. TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER

Türkiye'de sosyal güvenlik sistemi uzun süreli bir bunalım dönemine girmiş bulunuyor. Sistemin, özellikle de SSK'nın, 1992'den itibaren genişleyen açıklarının, eğer önlem alınmazsa, uzun vadede tam bir tıkanmayla sonuçlanacağı bugün genel bir kabul görmektedir.

Sistem 1992'den itibaren açık vermeye başlamakla birlikte, bunalım tohumları esas olarak 1970'lerde atılmış, 1980'lerde ise ilk kriz belirtileri ortaya çıkmaya başlamıştır. 1990'lara devredilen tablo o kadar olumsuzdur ki, açıkların daha erkenden ve daha hacimli olarak ortaya çıkmasını bile bir "başarı" kabul etmek mümkündür. Geçmiş onyıllarda yaşlılık aylığı yönünden sistemin aktüeryal dengeleri gözetilmemiş, emeklilik yaşı bir türlü uygun bir sınıra bağlanamamış, üye yükümlülüğünü yerine getirmeyen kesimlere özel yasalarla haklar verilmiş, borçlandırma yöntemiyle sisteme sürekli karşılıksız yeni yükler getirilmiş, kurum-

ların sosyal fonları kamu finansmanında "ucuz" kaynak olarak kullanılmış ve politik müdahaleler nedeniyle özerkliğini tam olarak kullanamayan kurumlarda profesyonel ve istikrarlı bir sigorta yönetimi anlayışı egemen kılınamamıştır.

1992'de koalisyon hükümetinin büyük ortağı, seçim meydanlarındaki yanlış vadini tutarak, 1987 yılında getirilmiş bulunan emeklilik yaşı sınırlarını kaldırılmasını sağlamıştır. Ancak bundan sonraki büyümesi üzerine izleyen yıllarda reform arayışları hızlanmış ve Dünya Bankası'nın kredi desteğiyle Uluslararası Çalışma Örgütü'ne (ILO) emeklilik sistemleri ve finansmanına ilişkin projeler hazırlatılırken, Avusturya Sağlık Sigortası Komisyonu'na da sağlık hizmetleri ve finansman sistemlerine ilişkin projeler ısmarlanmış ve bunların 1996 başlarında ortak bir projeye oradan da bir yasa tasarına dönüştürülmesi sağlanmıştır. Bu yasa tasarısının başarısız olmasından sonra daha yumuşak yeni bir tasarı hazırlanmış ve parlamentoya Refahiyol Hükümetince sevk edilmiştir.

Sendikalar kuruluşları bu son tasarının hazırlanış sürecine katılmakla birlikte nihai metin üzerinde bazı itirazlarını saklı tutmuşlardır. Herşeye rağmen henüz TBMM'de görüşülmeyi bekleyen söz konusu tasarının olumlu yönlerinin ağır bastığı söylenebilir. Buna karşılık, aynı iktidar, bu defa sosyal sigortacılığı tam anlamıyla torpilleyecek nitelikte yeni "projeler" üretmekten geri durmamış ve ülkenin ve kurumlarının geleceğinden çok bugünü ve kendi "başarılı görüntüsünü" kurtarmaktan başka bir kaygıyla hareket etmediğini kanıtlamıştır. Nitekim, daha önce de Özal Hükümeti bir yandan emeklilik yaşı tavanlarını getirirken öbür yandan da süper emeklilik gibi bugün nakit girişi ve seçmen sempatisi sağlayıp yarı sistem ek yükler ve seçmen tepkisi getirmesi kaçınılmaz olan uygulamalara girişmekten çekinmemiştir.

Türkiye'de sosyal sistemin dengeleri bozulmuştur. İstihdam üzerindeki vergi ve benzeri kesintilerin (gelir vergisi stopajı, sosyal güvenlik primi, Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabı kesintisi ve diğer fon kesintileri) ağırlığı giderek büyümüş ve kayıt dışı çalışma ve kaçak işçilik adeta bilinçli olarak teşvik edilmiştir. Bu eğilimi tersine döndürmek bugün 10 yıl öncesinden daha güç görünmektedir.

Bugün Türkiye'nin gündeminde sosyal güvenliğe ilişkin yasal düzenleme hazırlıkları bulunuyor. Bunların içinde en önemlisi,

506 sayılı SSK yasasıyla ilgili değişiklik yasa tasarısı oluşturuyor. Bunun da önemli maddelerini, emeklilik yaşına ilişkin yeni sınırları düzenleyen 4c'ü maddesi ile buna geçiş hükümlerini düzenleyen geçici 82ci maddesi oluşturmaktadır. Kadınlar için 50, erkekler için 55 yaş sınırlarını getiren, ancak 5000 iş günü prim ödeme yükümlülüğünü yükseltmeyen bu hükme göre 15 yıldan fazla sigortalılık süresi olanlar bu yeni sınırlardan etkilenmemekte; daha az sigortalılık süresi olanlar ise tedrici bir geçişle daha düşük emeklilik yaş sınırlarına bağlanmaktadır.

Bu arada 5ci maddeyle yapılan düzenlemeyle de, bağlanacak yaşlılık aylığının aylık bağlama oranının üst sınırı % 85'den % 100'e yükseltilerek uzun süre prim ödeyenlerin hakları daha iyi korunmuş olurken aynı zamanda belirtilen yaş sınırlarının üzerinde çalışma da teşvik edilmiş olmaktadır.

Tasarının sosyal yardım zammını Hazine'nin yükümlülüğü olarak öngörmesi yerindedir ve sistemi bir darboğazdan kurtaracak niteliktedir. Kaçak işçiliğin önlenmesine ilişkin önlemler getirilmesi de yerinde olmuş ancak bunlar eksik bırakılmıştır. Kaldı ki, zorunlu tasarruf gibi, yüksek gelir vergisi başlangıç oranı gibi, yüksek sigorta prim oranı gibi yüklerin brüt ücret-net ücret farkını bünyeli bir ortamda kaçak işçiliğin özendirilmesi bizzat devlet eliyle yapılıyor olmaktadır.

Tasarının olumsuz bir yönü ise, prime esas kazancın üst sınırını yeni bir esasa bağlanarak asgari ücretin 2 katına yükseltilirken ve hatta Bakanlar Kuruluna bırakılan yetkiyle bunun asgari ücretin 3 katına kadar artırılması mümkün kılınırken, emekli aylıklarının üst sınırının buna intibakının sağlanmamış olmasıdır. SSK'ya, çalışanların sırtından hizmet karşılığı olmayan prim gelirleri sağlayabilecek olan bu düzenlemenin anlamı, SSK'lı ücretlilere ek bir vergi yüklenmiş gibi bir etki doğurabilmesidir.

Öte yandan, Refahiyol Hükümetinin üçüncüsünü 25 Kasım 1996 tarihinde açıkladığı "Kaynak Paketi" Türkiye'deki sosyal güvenlik sistemine yeni bir darbe niteliği taşımaktadır. İki bakımdan: Birincisi, yurtdışında çalışanlara bir kerelik ve 12.500 dolar gibi sembolik bir prim ödemesi karşılığında bir ek emeklilik hakkı tanınması öngörüldüğü için. İkincisi, kamuya ait (bu arada SSK'ya ait) geçmiş borçlarını ödemeyenlere bir kısmi faiz affı getirilmesi öngörüldüğü için.

Halen yürürlükte bulunan mevzuat esasen yurda kesin dönüş yapan yurtdışında

çalışan vatandaşlara borçlanma yöntemiyle emeklilik hakkı sağlamaktadır. III. Kaynak Paketinin önerisi, daha sonra kanun teklifine dönüştürülmüş, ancak bu tasarı Cumhurbaşkanlığından dönmüştür. Geri çevrilen tasarinın ana önerisi, yurda kesin dönüş şartı aranmaksızın yeni bir sosyal güvenlik hakkı getirilmesi yönündedir. Devlet garantisinde kurulacak bir "Yurtdışı Sosyal Güvenlik Kasası"na aktarılabilecek döviz cinsinden primlerin üzerinden Hazine'ye "devletin garanti ve hizmeti karşılığında" yüzde 20 oranında bir pay ödenmesi öngörülmektedir.

Refahiyol'un hesabına göre bundan 1 milyar dolar civarında bir kaynak beklenmektedir. Bir başka deyişle, "Kasa"ya başvuru ilk aşamada 400 bin kişiyi bulacağı ve bunun da toplam 5 milyar dolayında bir prim girişine yol açacağı umulmaktadır.

Ancak Refah Partisi'nin iştahının 1 milyar dolarla sınırlı olmadığı da görülmektedir. Nitekim III. Kaynak Paketi'nde açıkça ifade edildiği gibi, bu "Kasa'dan yararlanma üç yıl sonra başlayacağından ve emeklilik hakkından yararlanabilmek için emeklilik yaşını doldurmak gerekeceğinden, devlet bu dövizleri kendi rezervine alacak ve bundan takriben ayrıca 4 milyar dolar daha kullanma imkanı elde edecektir. Kasaya girecek prim fonlarının hiçbir aktüeryal hesaba, hiçbir sigortacılık tekniğine ve hiçbir kurumsal yapıya dayanmadan çarçur edileceğinin ve sonuçta uygulamanın bütün yükünün SSK üzerine çöktürüleceğinin bundan daha güzel bir açıklaması olabilir mi? İktidar partilerinin bugünü ve kendi politik geleceklerini kurtarmak adına ülkenin ve kurumların geleceğini hiçe sayan bu tasarıları, eğer yasalaşabilir ve Anayasa Mahkemesi'nden dönmezse, Türkiye'nin sosyal güvenlik sisteminin geleceğini iyice karamazmaya aday görünmektedir.

Kurulması öngörülen "Kasa"da toplanacak primlerin kamu açıklarında kapatılmasında kullanılacak olması gibi bir düşünce var olmasaydı dahi bu uygulamanın mantığı benimsenemezdi. Çünkü dünyanın hiçbir ülkesinde bugün sosyal güvenlik uygulamasından Hazine'ye bir garanti ve hizmet karşılığı fon transferi yapılmamaktadır. Bunun tam tersine, devletin sosyal sigortalara katkısı sürekli bir nitelik kazanmıştır. Nitekim AB ülkelerinde sosyal güvenlik sisteminin aldığı devlet katkısı tüm gelirleri içinde ortalama yüzde 30'luk bir paya ulaşmaktadır.

Bir diğer büyük sakınca, yurtdışında çalışanlar ile yurtiçinde çalışanlar arasında çok önemli bir eşitsizlik yaratılacak olmasıdır. Halen yurda kesin dönüş yapanlar için var olan bu eşitsizlik, yurda kesin dönüş yapmayanları da kapsama alarak genişletilmiş olacaktır. Bir yanda emeklilik hakkını döviz karşılığında toptan satın alabilen bir kesim, öbür yanda ise uzun bir süre çalışıp prim ödeyerek bu hakka ulaşabilen bir kesim. Üstelik gene bu Hükümetçe hazırlanan bir yasa tasarısı yurtiçinde çalışanların emeklilik yaşını uzatmakta ve bütün bunlar aynı zaman dilimi içinde olabilmektedir.

Refahiyol'un gecikmiş kamu alacaklarının faizlerine kısmi af öngören af tasarısı ise kanunlaşmış böylece SSK'nın bozuk mali yapısını daha da bozucu etkiler harekete geçmiştir. Bu kanun, sürekli af beklentisi yaratarak, rutin prim girişlerini de olumsuz etkileyecektir.

Öte yandan, II. Kaynak Paketinden itibaren sosyal güvenlik kuruluşlarının elindeki taşınmazların haraç mezarat satışını ve buradan 425 trilyon TL gelir elde edilmesini öngören "benden sonrası tufan" anlayışındaki bir diğer yaklaşımın, sosyal güvenliğin sorunlarını çözmek yerine onu yeni çözümsüzlüklere sürüklemekten başka bir işlevi olmayacağı kolayca tahmin edilebilir.

Türkiye'nin sosyal güvenlik sistemine ilişkin acil önlemler alınması kuşkusuz zorunludur. Ancak Refahiyol iktidarından hak sahiplerini ve kurumu sıkıntıya sokmayacak çözümler gelmeyeceği belli olmuştur.

Bu karamsar tabloya rağmen, toplumun ve kurumların geleceğini de düşünen sorumlu siyasal hareketlerin başlatabilecekleri ve başarabilecekleri çok önemli iyileştirmeler de yapılamaz değildir. Yeter ki biz seçmenler böylesine sorumlulukları taşıyabilecek, neo-liberalizme ve sosyal devlet düşmanlığına teslim olmayacak siyasal hareketleri güçlendirip iktidar yapabilelim.

- 1) OECD, Revenue Statistics of Member Countries, 1965-1993, Paris 1994, s. 79.
- 2) Maliye Bakanlığı, Yıllık Ekonomik Rapor: 1995, s. 101.
- 3) ILO, Sosyal Güvenlik Projesi, Nihai Rapor, Tablo: 7.
- 4) Eurostat, Basic Statistics of the European Union, 32nd edition, 1995, s. 165.
- 5) Eurostat, a.g.k., s. 173.

ASGARI ÜCRET

ENİS BAĞDADIOĞLU

TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yrd.

BÜLENT KÜPELİ

TÜRK-İŞ Araştırma Uzmanı

Ülkemizin bugün ulaştığı gelişmişlik düzeyinde, insan onuruna uygun bir yaşam düzeyinin sağlanması ve sefaletin önlenmesi, çözüme kavuşturulması gereken bir sorun olarak görülmeli ve çalışanların -gerçek anlamda- aşırı düşük ücretlere karşı korunması hedeflenmelidir. Bu kapsamda tartışma konusu bile yapılmaması gereken ilkelere bir de, "işçiye ve ailesine insanca yaşamasını olanaklı kılacak ve insanlık onuruyla bağdaşacak bir ücret ödenmesi" olmalıdır.

Bu amaca yönelik önemli bir uygulama da asgari ücrettir. Ücretlerin asgari düzeyinin belirlenmesi ile, işçilerin ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir gelir ve yaşama standartının en az düzeyi belli olmaktadır.

Ancak, asgari ücretin belirlenmesinde, geçmişteki ulusal mevzuatta ve uluslararası düzenlemelerde yer alan "insanlık onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi" yerine, bugün yürürlükte olan 1982 Anayasası'nda yeni bir yaklaşımla, yalnızca "ülkenin ekonomik ve sosyal durumu"nın gözönünde tutulması önemli bir eksiklik tir.

İşçinin ve ailesinin günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre insanca yaşamasını mümkün kılacak, insanlık onuruyla bağdaşacak bir ücret olması gereken asgari ücret "İşçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçilerin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret" biçiminde tanımlanmaktadır.

Asgari Ücret Tespit Komisyonu da, asgari ücreti belirleme çalışmaları yapılırken gözönünde tutulan ilkeleri:

* Asgari ücret pazarlık ücreti değildir. İşçinin geçimini sağlayacak, yasa ve yönetmeliklere uygun, bilimsel, objektif yöntemler ve güvenilir verilerle tespit edilen taban ücretidir.

* Asgari ücret, uzun dönemde ekonomik ve sosyal koşulların iyileşmesine yardımcı, hakça gelir dağılımını sağlayıcı olmalıdır.

* Asgari ücret, iller itibarıyla malların perakende fiyat farklılıklarını gerçek olarak tespit etmek, bunların asgari ücrete yansımaları sağlamak suretiyle ülke çapında tek ücret olarak tespit edilmelidir.

şeklinde açıklamaktadır. Ancak bu açıklamaya karşın, sözkonusu ilkelere büyük bölümüne uyulmadığı ve asgari

Asgari ücretin belirlenmesinde, geçmişteki ulusal mevzuatta ve uluslararası düzenlemelerde yer alan "insanlık onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi" yerine, bugün yürürlükte olan 1982 Anayasası'nda yeni bir yaklaşımla, yalnızca "ülkenin ekonomik ve sosyal durumu"nın gözönünde tutulması önemli bir eksikliktir.

TABLO 1 : REEL NET ASGARİ ÜCRETTEKİ GELİŞMELER

	Fiyat Endeksi (1.8.1996=100)	Net Asgari Ücret (TL/Ay)	Reel Net Asgari Ücret	Reel Net Ücret Endeksi (1.8.1996=100)
Ağustos 1996	100.0	11.084.652.-	11.084.652.-	100.0
Eylül 1996	104.8	"	10.576.958.-	95.4
Ekim 1996	111.2	"	9.968.212.-	89.9
Kasım 1996	118.4	"	9.362.037.-	84.4
Aralık 1996	124.6	"	8.896.189.-	80.3
Ocak 1997	128.8	11.422.152.-	8.868.130.-	80.0
Şubat 1997	136.4	"	8.374.012.-	75.5
Mart 1997	144.2	"	7.921.049.-	71.5
Nisan 1997	152.0	"	7.514.574.-	67.8
Mayıs 1997	162.0	"	7.050.711.-	63.6

ücret daha belirlenirken tartışmalı ve çelişkili olduğu ortaya çıkmaktadır.

Örneğin, tesbit edilen asgari ücret tutarı, tespit tarihindeki fiyatlar esas alınarak hesaplanmakta ve fakat geçen her ay meydana gelen fiyat artışları nedeniyle tesbit tarihindeki tutar aşınmaktadır. Asgari ücretin yürürlükte olduğu tüm

aylar itibarıyla tesbit tarihindeki satın alma gücünü koruması gerekirken her geçen ay sürekli düşmektedir.

Yürürlüğe girdiği 1 Ağustos 1996 gününden bu yana net asgari ücret, aradan geçen dokuz aylık süre içinde meydana gelen fiyat artışı karşısında yüzde 36.4 oranında aşınmıştır. (Tablo-1)

TABLO 2 : ASGARİ ÜCRETLİ ÇALIŞANIN BAZI GIDA MADDELERİNİ SATIN ALABİLMESİ İÇİN ÇALIŞMASI GEREKEN SÜRE

Gıda/Kg	Ağustos'93 çalışma süresi	Ağustos'96 çalışma süresi	Mayıs'97 çalışma süresi
Ekmek	1 saat 17 dakika	1 saat 13 dakika	1 saat 25 dakika
Et	8 saat 25 dakika	9 saat 02 dakika	12 saat 25 dakika
Süt	1 saat 01 dakika	1 saat 01 dakika	1 saat 35 dakika
Peynir	6 saat 11 dakika	5 saat 35 dakika	8 saat 52 dakika
Kuru Fasulye	1 saat 35 dakika	1 saat 47 dakika	2 saat 31 dakika
Zeytin	5 saat 02 dakika	5 saat 53 dakika	7 saat 41 dakika
Ayçiçek Yağı	2 saat 53 dakika	2 saat 28 dakika	3 saat 47 dakika
Margarin	2 saat 46 dakika	3 saat 05 dakika	4 saat 22 dakika
Şeker	1 saat 22 dakika	1 saat 31 dakika	1 saat 59 dakika
Pirinç	1 saat 26 dakika	1 saat 56 dakika	2 saat 47 dakika
Makarna	1 saat 07 dakika	1 saat 28 dakika	1 saat 39 dakika

TABLO 3 : ASGARİ ÜCRETEN YAPILAN KESİNTİLER

	1.8.1993	1.9.1994	1.9.1995	1.8.1996	1.1.1997
Brüt Aylık Asgari Ücret	2.297.500.-	4.173.750.-	8.460.000.-	17.010.000.-	17.010.000.-
SSK Primi	349.650.-	584.325.-	1.140.476.-	2.381.400.-	2.381.400.-
Gelir Vergisi	474.488.-	726.488.-	1.562.581.-	3.122.100.-	2.784.600.-
Damga Vergisi	9.900.-	20.034.-	40.608.-	81.648.-	81.648.-
Zorunlu Tas.	99.900.-	83.475.-	169.200.-	340.200.-	340.200.-
Kesintiler Top.	934.028.-	1.414.322.-	2.912.865.-	5.925.348.-	5.587.848.-
Kesinti Oranı	% 37.4	% 33.9	% 34.4	% 34.8	% 32.9
Net Aylık Asgari Ücret	1.563.472.-	2.759.428.-	5.547.135.-	11.084.652.-	11.422.152.-

Asgari ücret yürürlüğe girdikten sonra geçen zaman içerisinde gerçekleşen fiyat artışları nedeniyle meydana gelen reel aşınma, temel gıda maddelerini satın alabilmek için çalışılması gereken sürenin önemli ölçüde artmasıyla da açıkça görülmektedir. Örneğin asgari ücretin yürürlüğe girdiği Ağustos 1996 ayında bir kilogram et alabilmek için çalışılması gereken süre 9 saat 2 dakika iken, Mayıs 1997 ayında bu süre 12 saat 25 dakikaya çıkmıştır. Oysa, Ağustos 1993 ayında bir kilogram et için çalışılması gereken süre 8 saat 25 dakika olarak hesaplanmaktaydı. Aynı biçimde bir kilogram peynir için Ağustos 1996 ayında çalışılması gereken süre 5 saat 35 dakika iken, bugün 9 saate çıkmış bulunmaktadır. (Tablo-2)

Diğer taraftan, işçi için önemli olan, ücret gelirinden ele geçen net tutardır. Asgari ücret belirlenirken, perakende fiyatlar kullanılarak bir işçinin gıda için yapması gereken aylık tutar hesaplanmakta ve bu tutar esas alınarak işçinin toplam yapması gereken harcama tutarı bulunmaktadır ve fakat bu tutardan başta vergi olmak üzere çeşitli kesintiler yapılmaktadır. Örneğin 1996 yılında belirlenen asgari ücretten, 3 milyon lirası gelir vergisi olmak üzere yaklaşık 6 milyon lira kesinti yapılmaktadır. Böylece daha başlangıçta asgari ücret işçiye eksik ödenmektedir. (Tablo-3)

Çalışanların ekonomik ve sosyal du-

rumlarının düzenlenmesine yönelik önemli uygulamalardan biri olan asgari ücret, yukarıda verilen örneklerden de görüleceği üzere, bilimsel ve objektif kriterlere uygun olarak tespit edilmemektedir.

Bilimsel ve objektif kriterlere uygun olarak belirlenmeyen asgari ücret yıllar boyunca da reel olarak düzelme göstermemiş, ülkede meydana gelen siyasal ve ekonomik gelişmelerden önemli ölçüde etkilenmiştir. Tablodan da görüleceği üzere, "24 Ocak Kararları"nın alındığı 1980 yılı, "5 Nisan Kararları"nın alındığı 1994 yılı bu etkilenmenin iki önemli örneğidir. 1979 yılı temel alınarak bir değerlendirme yapıldığında, ortalama brüt ücretin satın alma gücünün 1996 yılında yüzde 19.1 oranında gerilediği ortaya çıkmaktadır. Aynı dönem itibarıyla ortalama net asgari ücret ise, sözkonusu dönem içinde yapılan vergi düzenlemeleri sonucu brüt ücretteki aşınmaya göre daha düşük oranda, yüzde 12.2 olmuştur. (Tablo-4)

Oysa 1979-1996 arası dönemde kişi başına düşen gayri safi milli hasıla 1987 yılı fiyatlarıyla yüzde 41.3 oranında artış göstermiştir. 1979 yılında kişi başına düşen gayri milli hasıla 1 milyon 202 bin lira iken, 1996 yılında 1 milyon 698 bin lira olmuştur. Buna karşın brüt asgari ücret reel olarak 1979 yılında 100 iken 1996 yılında 80.9 düzeyine gelmiştir. Diğer bir ifadeyle, asgari ücrette meydana gelen

TABLO 4 : 1979 - 1996 DÖNEMİNDE REEL ASGARİ ÜCRET

Yıllar	Ortalama Aylık Brüt Asgari Ücret Endeksi	Ortalama Aylık Net Asgari Ücret Endeksi	Geçinme Endeksi	Ortalama Reel Aylık Brüt Asgari Ücret End.	Ortalama Reel Aylık Net Asgari Ücret End.
1979	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
1980	114.9	112.9	194.3	59.1	58.1
1981	180.1	158.6	267.3	67.4	59.3
1982	212.8	248.3	354.7	60.0	70.0
1983	344.7	372.4	466.0	74.0	79.9
1984	477.5	520.9	691.6	69.0	75.3
1985	611.6	686.4	1.001.4	61.0	68.5
1986	880.9	976.9	1.349.4	65.3	72.4
1987	1.230.3	1.343.8	1.873.7	65.7	71.7
1988	2.130.3	2.307.8	3.285.8	64.8	70.2
1989	3.558.5	3.736.8	5.572.7	63.9	67.1
1990	6.462.8	6.780.2	8.938.6	72.3	75.8
1991	12.239.4	12.717.0	15.293.9	80.0	83.2
1992	22.787.2	23.584.7	25.387.9	89.8	92.9
1993	40.125.0	41.455.4	43.438.7	92.4	94.5
1994	65.026.6	71.850.2	97.954.3	66.4	73.3
1995	119.201.1	130.267.1	175.240.2	68.0	74.3
1996	255.797.9	277.577.2	316.133.2	80.9	87.8

*Asgari Ücretin yürürlük tarihleri esas alınarak, brüt ve net tutarları ağırlıklandırılarak hesaplanmıştır.

artış kişi başına düşen milli gelir artışının gerisinde kalmıştır. Böylece, söz konusu 1979-1996 döneminde asgari ücretin yarattığı gelir içindeki oransal payı da gerilemiştir.

Etkin bir sosyal politika aracı olarak, çalışanların düşük ücretlere karşı korunması ve çağdaş bir toplum içinde yaşayan işçinin, ailesi ile birlikte olağan ihtiyaçlarını karşılayan düzeyde asgari ücretin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Bunun için;

* Asgari ücret belirlenirken işçinin ailesiyle birlikte dikkate alınması;

* Belirlenen tutarın işçinin eline net geçecek biçimde düzenlenmesi;

* İşçinin satın alma gücünün ileriye dönük olarak korunabilmesi için gerekli bir iyileştirmenin ilave edilmesi;

* Besin içi/besin dışı harcama oranlarının, uluslararası alandaki gelişmeler ve ilkeler doğrultusunda belirlenmesi;

* Belirlenen asgari ücretin adil gelir dağılımını sağlamaya yönelik olması ve refahtan payı içermesi,

gerekmektedir. Gerçekçi, bilimsel ve objektif bir asgari ücret ancak söz konusu ilkeler çerçevesinde belirlenmesi durumunda "insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi" sağlamaya yetecektir.

ÇERNOBİL... ON YIL SONRA...

Kanser hızla artıyor.. Ancak 2050 yılında normal bir seviyeye inebilecek

SİNAN VARGİ

TÜRK-İŞ Teşkilatlanma Uzmanı

Türkiye'de enerji açığının kurulması gereken nükleer santraller yoluyla karşılanması ve bunun mümkün olan en kısa sürede tamamlanmasının gerektiği konusunda yapılan açıklamaların yanı sıra, Türkiye'nin deprem kuşağı üzerinde yer alan bir ülke olduğu, enerji açığının kapatılması için nükleer santrallere kesinlikle ihtiyacının olmadığı konusunda da görüşler öne sürülüyor. Türkiye'de hükümet, mevcut enerji santrallerini "sat, yağmalat, kurtul" mantığı ile sonuçta hangi uluslararası çok uluslu şirketin sahibi olacağını daha bilmeden "özeleştirme" adı altında elinden çıkarmak istiyor. Bir yandan da istihdam açısından bölge insanına kesinlikle faydası dokunmayacak yeni nükleer santrallerin ihalesi için çok uluslu firmalarla görüşüyor. Nükleer santraller konusundaki bilinç eksikliğimizden kaynaklanan belkide işin en acı yönü ise şu. Avrupa'da ve Amerika'da insanlar kendi toprakları üzerine kurulması düşünülen nükleer santralleri protesto gösterileri ile yapımlarını durdurmaya çalışırken, Türkiye'de ise Ağrı ilimizin temsilcileri işsizlik ve yoksulluktan kurtulmak için kendi toprakları üzerine bir nükleer santral kurulmasını istiyor. Bu ise bize nükleer santrallerin bir kaç kişiyle çalıştırılabileceği ya da nükleer santrallerin insan sağlığına ve herhangi bir kaza durumunda ne gibi felaketlere yol açabileceği konusunda insanımızın çok azının yeterli bilgilere sahip olduğunu gösteriyor. Bu sonuç ayrıca Türkiye'de, tüm dünyada artık yapılmayan inşa edilmeyen, hatta iptal edilen nükleer santral projelerinin bir kaç kişinin kişisel menfaati uğruna(!) yapılabileceğini de gösteriyor.

ÇERNOBİL ON YIL, SONRA KANSER İSTATİSTİKLERİ..

Çernobil felaketinin tarihe geçmesi için çalışmalar yapan, Beyaz Rusya'lı tarihçi Grigori Medvedev, nükleer santrallerin tamamını şöyle yorumluyor. **"Belkide bulunduğu çevrenin geçmişini ve geleceğini bir kaç saniye içinde yokedeabilecek zaman ayarlı fitilli bulunan nükleer bir bomba"** Medvedev'in yorumu gerçekten Çernobil'de olduğu kadar diğer nükleer santral kazalarını da kapsayacak bir biçimdedir.

Almanya Çevre Bakanı Angela Mertel, geçtiğimiz Nisan ayında Viyana'da yapılan Çevre Konferansında yaptığı konuşmada, Çernobil nükleer santralinde meydana gelen kazanın ne derece de korkunç boyutlara ulaştığını şu şekilde açıklamıştı.

"En fazla kirliliğin görüldüğü bölgelerde her on bin çocuktan birinde trioid bezi kanserleri görülmekte ve bu oran içinde bulunduğumuz yıllarda bile süratle artmaktadır. Bu oran İngiltere'de çocuklar arasında görülen trioid bezi kanserlerinin ikiyüz mislidir. Radyasyondan kaynaklanan kanser türlerindeki artışın devam edeceği, bunun normal bir seviyeye gelebilmesi için 2050 yılına kadar beklenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Ancak bu tür hastalıklardaki artışlardan doğan problemler, bu felaketin yalnızca bir bölümüdür. Bölgede yaşayan insanlarda kanser dışında gelişen stres'e bağlı hastalıklar, kalp hastalıklarının anormal oranlarda artması, alkolizmde patlama ve intiharlar giderek yaygınlaşmaktadır. İnsanlar yaşadıkları çevreden her an bir felaket beklemektedirler. Yetkililerin açıklamalarına

güvenleri kalmamıştır. Bölgeden boşaltılan 135 bin aile ile Çernobil çevresinde yaşayan 3.7 milyon insan işte bu durumdadır." (Time Dergisi, 6 Mayıs 1996)

Bugün Beyaz Rusya'daki hastanelerde kemoterapi (ilaç tedavisi gören saçları ve tırnakları dökülmüş, bir deri bir kemik kalmış 800'den fazla çocuk yaşam mücadelesi vermektedirler. Kazanın meydana geldiği bölge olan Belarus ve Gomel ile komşu bölge olan Ukrayna'da ve Rusya'nın kuzeyinde Sibirya bölgesinde her bir milyon çocukta görülen trioid bezi kanserlerinin yıllık dönemler itibarıyla artış trendleri tabloda verilmektedir.

Çocuklarda görülen trioid bezi kanserlerinin genellikle uzak metastazlarda (yayılma) yapabilecek şekilde inatçı tümörler olduğu ve patlama esnasında 0-5 yaşlarında olan çocukların bu hastalığa yakalandığı ifade edilmektedir. Bölgede kan ve kemik iliği kanserlerinin sayılarında artış olmadığı, ancak bölgede patlama sonrası temizlik işleri yapan işçilerin bir çoğunda radyasyona bağlı olarak çeşitli kanser türleri cilt ve akciğer görüldüğü açıklanmıştır.

Kısa adı OECD olan, Bölgesel İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün bir yayını olan, On yıl sonra Çernobil, Radyolojik ve Sağlık Etkileri adlı yayınının baş editörü olan Kanada'lı Dr. Peter Waight bu istatistiği yayınladığı sayfanın altında tırnak içinde şöyle bir not düşmüştü. Dış ülkelerde editörler tarafından pek yapılmayan ancak durumun vehametini göstermek açısından

cesaretle konan bu notu'da siz okurlarla paylaşmak istiyorum.

"Biz bu tablonun olduğu bölümü yazarken trioid bezi kanserine yakalanan üç çocuk daha hayatını kaybetmişti"

Bölgelerde yaşayan nüfusa göre oranlamanın yapıldığı bu istatistik tablo bize 1981-85 yıllarında (kaza öncesi) trioid bezi kanseri oranları ile kaza sonrası olan beş yıllık dönemde ve daha sonraki on yıllık dönemdeki artışları gösteriyor. Dikkat edileceği üzere Belarus ve Gomel bölgesi ile Ukrayna bölgesinde 91-94 döneminde bir kaç kez katlanarak büyüyen kanser olaylarının 1994-2000 döneminde yapacağı sıçramayı trendleri takip ederek bulmak mümkündür.

Patlama sonrasında bölgede boşaltılan insanlardan büyük bir bölümünün psikolojik rahatsızlıklara yakalandığı ve genellikle alkolik olduklarını daha önce belirtmiştim. Duyarsızlık, tepki vermeme, kötümserlik ve sakin bir görüntünün altında anormal derecede stresli bir yaşamın görüldüğü bu tür hastalıklar için çevre halkının bulduğu ilginç ama acı bir tabir de vardır. Bu tür insanlara **"tabut gibi oldu"** denmektedir. Bölgeden boşaltılanlardan sekizyüz tane yaşlı insan tekrar radyasyonlu bölgeye geri dönerek ne kadar süreceği bilinmeyen bir yaşantıyı kendi evlerinde sürdürmeyi denemektedirler.

Çernobil kazasının bölgede yaşayan insanlar ile tüm dünyada yaşayan insanlar üzerindeki sağlık etkilerinin dışında hiç kuşkusuz en önemli zararı tarım toprakları

Bölgeler	1981-85		1986-90		1991-94	
	Sayı	Milyonda oranı	Sayı	Milyonda oranı	Sayı	Milyonda oranı
Belarus	3	0.3	47	4	286	30.6
Gomel	1	0.5	21	10.5	143	96.4
Ukrayna	25	0.5	60	1.1	149	3.4
Kuzey Rusya	1	0.1	21	2	97	11.5
Sibirya	0	0	3	1.2	20	10

Kaynak Stsazhko V.A. et al., "Childhood Thyroid Cancer Since Accident at Chernobyl", St 95.-OECD; AEN-Report November 1995.

na ve çevreye verdiği zararlarıdır. Bugün bölgede 200 bin kilometre kare tarım alanı kullanılamamaktadır. Toprak, toprak altı suyu ve bitkiler ve hayvanlar ile insana geri dönen bir radyasyon zinciri halen aktif durumdadır.

Çernobil nükleer santralinde meydana gelen kazanın üzerinden on yıldan fazla bir zaman geçmiş olmasına rağmen, Fransa'nın doğusunda yer alan Vosges bölgesinde yetişen mantarlarda limitlerin çok üzerinde radyasyon bulundu. Aynı bölgeden gelen ve bu mantarları tüketen bir askerinin tıbbi muayenesi sonucunda kanında 1400 bekerel düzeyinde sezyum 137 adlı madde bulunmuştu.

Nükleer teknolojiye olan güvensizlik, nükleer teknolojinin güvenilir olduğu konusunda hükümet yetkililerinin vermiş olduğu sözlerin boşa çıkması, herhangi bir nükleer kaza durumunda yapılan hükümet açıklamalarının çoğunun tehlikenin halktan gizlenmesi amacına yönelik olması, on yıl, on beş yıl veya elli, altmış yıl sonra insanların ve çocuklarının her an kansere yakalanma korkuları Çernobil'den arta kalan sosyal gerçeklerdir.

Pekiye yalnızca Çernobil santralimiydi tehlikeli olan. Tabii ki bu çok iyimser bir yaklaşım olur. Çekoslovakya'nın Bohunice nükleer reaktörlerinin ikisinin de Sovyet yapımı olduğu ve oldukça yaşlandığını ifade eden uzmanlar burada meydana gelebilecek bir felaket konusunda uyarılarını çoktan yaptılar. İki reaktörün de depo benzeri bir binanın içinde yer aldığını ve bacasından çıkabilecek gazlar için herhangi bir tedbir alınmadığı konusunda uyardılar. Greenpeace BOHUNICE ve MOCHOVCE nükleer santrallerinde uyarı eylemleri yaparak bu iki santralin kapatılmasını istedi. VVER-230 tipinde basıncı su soğutmalı bir eski nükleer reaktörden sonra VVER-1000 tipinde yapılan daha gelişkin bir nükleer santral Güney Bohemia bölgesinde Temelin'de hizmete girdi. (Multinational Monitor, September 1995)

TÜRKİYE, RUSYA'DAN FARKLI MIYDI..?

Çernobil'de meydana gelen kazadan hemen sonra Rusya'ya komşu olan bir çok Avrupa ülkesinde kanser istatistikleri daha dikkatli bir biçimde tek bir merkezde toplanarak böyle bir kazanın bir daha yaşanması halinde kanserdeki artış trendleri hesap edildi ve nükleer santraller konusunda ülkenin politikalarının belirlenmesine çalışıldı. Türkiye'de ise nükleer kazadan sonra, Karadeniz bölgesi kaynaklı gazete haberlerinde bölgede kanser sayısında artışlar ile erken doğum, düşük, anormal doğum (çift başlı çocuk, karından yapışık ikizler) gibi olayların arttığı gözlenmişti. Rusya'da nasıl halk paniklemesin diye hükümet tarafından yalan beyanlar verildiyse, Türkiye'de benzer yalanlar halka anlatıldı. Dönemin Atom Enerjisi Kurumu Başkanı görevden alınırken yerine adeta hükümet sözcülüğü ile görevlendirilen birileri atanıyor, bizzat bakan çayda radyasyon yoktu deyip, gazetecilerin önünde çay içiyordu. Radyasyonlu fındığı Rusya'ya satmakla övünerek, radyasyonlu çayları ise depolarda bekleterek tehlikeyi savmaya çalıştık. Ancak günümüzde nasıl hastalıklı buğdayların konduğu depoların kilidi kırılarak buğdaylar halka satıldıysa, o dönemde de Ankara, İzmir, Adana gibi büyük kentlerde kurulan semt pazarlarında

naylon torbalar içinde nereden geldiği belli olmayan çaylar ucuza satıldığı için kapışıldı. Sonra uzmanların **"yakarak ancak çaydan kurtulursunuz, radyasyon, havaya, suya karışır, sakın yakmayın"** uyarılarına aldırmadan, radyasyonlu çayların bir bölümü gizlice yakıldı. Çernobil nükleer faciasını Türkiye rüzgarın da yardımıyla ucuz atlatmıştı.

Çernobil'in Türk halkına öğrettiği bir takım gerçekler daha var. Birincisi nükleer santrallerin güvenliği hiç bir zaman yüzde yüz değil. Amerika'da da, Rusya'da da olsa santraller yanabiliyor, insanlar anında ya da bir kaç ay sonra kanserden ölebiliyorlar. İkincisi, böyle bir kaza durumunda anında müdahale yapacak bir ekip yok. Üçüncüsü ise kaza sonrasında ne olacağı belli değil, böyle bir durumda vatandaşın **"resmi ağzlar"** tarafından yapılan açıklamalara inanması ise hiç mümkün değil...

Türkiye gibi enerjiye çevrilebilir su kaynakları açısından dünyada Norveç'ten sonra ikinci sırada gelen bir ülkede, enerji krizi olduğuna hiç kimsenin inanması mümkün değildir. Üretilen elektriğin yüzde 25 kadarı şebekeden kayboluyor. Türkiye mevcut kapasitesinin ancak yüzde 30'unu kullanabiliyor. İşte nükleer enerji santrali gibi bir denemeye kalkışmadan önce bu tür problemleri halletme yoluna gidilmelidir. Biyokütle, rüzgar, güneş ve küçük barajlar ile sorun halledilebilir. İsveç, çalışır durumdaki nükleer enerji santrallerini 1998-2010 yılları arasında kapatma kararı alıyor, bir çok ülkede de bu tür yatırımlar durduruluyor.

Japonya'nın Tokai kentindeki Donen nükleer yakıt işleme fabrikasında çıkan yangında 35 kişinin radyasyona maruz kaldığı açıklanıyor. Donen şirketi yetkilileri, yangının çıkmasından iki buçuk saat sonra itfaiye haber verdikleri ve ilgili raporları geç açıkladıkları için bizzat Başbakan Hasegawa tarafından suçlanıyorlar. Ülkede 1995 yılında Monju nükleer santralinde meydana gelen kaza nedeniyle nükleer enerjiye yönelik tepkilerin arttığı biliniyor. Japonya'da nükleer santrallere karşı halkın tepkisi yüzünden Kyuşu adasında yapılması planlanan nükleer santralin yapılmasından vazgeçilerek nükleer enerji programı yavaşlatılmış durumda.

Nükleer enerji santralleri dünyada istenmeyen kuruluşların başında geliyorlar. İnsanlar kendi topraklarına enerji santralleri kurulacağını, nükleer enerji santrallerinden çıkan atıkların kendi bölgelerinde açılan çukurlara gömüleceğini ya da bu atıkların kamyonlarla kendi topraklarından geçeceğini duydukları anda sokakta protesto gösterileri yapıyorlar. Kemoterapi ve ışın tedavisi gören saçları ve kolları dökülmüş Rus çocuklarının posterlerini ise kameralara tutuyorlar.

Türkiye'deki enerji sorununu çözebilme için öncelikle şebeke kayıplarını asgariye indirmek gerekiyor. Enerji sorununu aşabilmek için öncelikle doğal su kaynaklarından yararlanmamız gerekiyor. Türkiye'de yıllardır özelleştirme yanlısı olan taraflar kamu işletmelerinin hantallığından söz etmektedirler. Yenileştirme yatırımları yapılmadan, teknolojik gelişime ayak uydurmadan çalıştırılan işletmelerin kuruluş aşamalarındaki teknolojilerinin bile eskimiş olduğu bilinmekteydi. Bugün kurulması planlanan ve bir kaç kişinin ekonomik-politik çıkarları uğruna yapılması planlanan nükleer enerji santralleri konusunda da aynı endişeyi taşıyoruz. İşsizlikten kıvrılan bölge halkına bir kaç kişiye istihdam olanağı yaratacağı şeklinde verilen gerçek dışı sözlerle inanmakta mümkün değildir. Olsa olsa santralin yapımı sırasında yüz kişi istihdam edilebilir, ancak santral bitirildikten sonra çalışacak olan personel kesinlikle işini çok iyi bilen teknik elemanlar olacağı için bu işin eğitimini görmüş yetişmiş personel istihdam edilecektir. Bu personelin ise bölge halkının arasından seçilmesi mümkün görülmemektedir.

Kaynakça

- 1) OECD, AEN, "Chernobyl, Ten Years On Radiological and Health Impact" OECD-Paris, November 1995.
- 2) Unending Nightmare Chernobyl: Time May.6.1996. pg. 23.
- 3) Nükleer Santral için ayak oyunları, Türkiye'de elektrik işkencesi, Nokta 30 Haziran 1996 syf. 20.
- 4) SOS Akdeniz, Ocak 1993, Basın Bülteni.
- 5) Safety Czech: Trying to contain Soviet Reactors: By. Maggie Ledford Lawson, Multinational Monitor. September 1995.
- 6) Cumhuriyet Gazetesi. 13.3.1997 syf. 10.

SSK VE ÖZERKLİK

AHMET ŞEN

TÜRK-İŞ Sosyal Güvenlik Uzmanı

9.7.1945 tarih 4792 sayılı Kanun ile işçi sigortalı kurumunu olarak kurulan ve bilahare 506 sayılı Kanun ile Sosyal Sigortalar Kurumu olarak isim değiştiren SSK yarım asırdan beri ülkemizin en büyük sosyal güvenlik kuruluşu olarak genel anlamda hizmet akdi ile çalışan işçi kesimine hizmet sunmaktadır. Ancak ne var ki gelişmelere ve ihtiyaçlara paralel olarak bir çok kuruluş teknik, hukuki ve mali yönden statülerini ve sistemlerini yeniden düzenleme cihetine giderek modernize olma ve personellerini en verimli bir şekilde istihdam etme usul ve esaslarını tesbit bakımından önemli mesafeler almış olmalarına rağmen kurum bu mevzularda gerekli aktiviteyi gösterememiş en ileri durumda iken en geriye kalmıştır.

Öyleki:

- İşçiler kendi sağlık tesislerine güvenemez olmuştur.
- Sunduğu hizmetler verimsiz ve yetersiz bir hale gelmiştir.
- Devletin açıklarını kapatırken kendisi açık vermiştir.
- İşçiler için kurulmuşken, yardımları işçi vasfını haiz olmayanlara yönelmiştir.
- Alacakları kendi iradesinin dışında ikide bir tahkime tabu tutulmuştur.
- Değerli gayrimenkullerine göz dikilmiştir. 50 yıllık birikimlerini kaybetmek üzeredir.
- Sağlık tesisleri özel kesimin iştahını

kabartmakta elinden almak için zemin hazırlanmaktadır.

- Mevzuatı çalışma hayatından soyutlanarak işlemlerine kuralsızlık, disiplinsizlik, hantallık ve haksızlık hakim olmuştur.
- Personeli işçiye hizmet verecek yerde politikacıları gözler olmuştur.
- SSK'nın varlık sebebinin işçiler olduğu unutulmuş bu kesimin isteklerine ilgisizlik ve önemsememe had safhaya ulaşmıştır.
- Devlet işçi ve işverenlerden aldığı primleri yıllarca kendi ihtiyaçları doğrultusunda kullandığı halde son yıllardaki SSK'nın açıklarını kapatma durumu kendisine çok ağır gelmekte ve bu yükten kurtulmak için kurumu gözden çıkarır hale gelmiştir.
- İşçi ve işverenlerden alınan primler sigorta yardımlarının karşılığı olduğu halde ilaç bedellerine katkı payı ve yüklü muayene ücreti gibi ayrıca sigortalılardan tahsilat yapılarak SSK sağlık tesisleri özel ticarethanelere dönüştürülmüştür.

Bütün bu aksaklıkların kökeninde bahsi geçen Kuruluş Kanununun 1. maddesindeki:

"Kurum bu kanun ve özel hukuk hükümlerine tabidir. Mali ve idari bakımından muhtardır ve tüzel kişilikte bir devlet kurumudur."

Hükmünün bugüne kadar gerçek an-

lamda uygulama safhasına konulmamış olmasında yatmaktadır. Zira muhtariyetin bugünkü karşılığı "özerklik" kelimesinin lugat manası "Devletçe çizilen nizam hudutları dahilinde kendi vereceği kararlarla kendini idare etme selahiyeti" olarak tanımlandığı gibi terim olarak da yönetilen kimselerin yönetimde söz sahibi olmaları demektir. Oysaki bidayetden beri SSK'da yönetilen işçi olduğu halde hiçbir zaman yönetimde etkin bir şekilde söz sahibi olamamış, kendi kendini idare edecek kararları verememiştir. Bu durumu karşılıklı bir mukayeseye tabi tuttugumuz zaman:

İDARİ VE MALİ MUHTAR YÖNETİMLERDE

- Yönetim istihdam edeceği personeli kendi seçer.	- Oysaki SSK'da odacının tayini bile politikanın isteğine bağlıdır.
- Mali birikimlerini maksadına uygun verimli bir şekilde değerlendirir.	- Oysaki SSK'nın birimleri en verimsiz sahalarla kayınlmış devamlı maksadının dışındaki zeminlerde kullanılmıştır.
- Gelişmelere uygun olarak mevzuat düzenlemelerini yönetim yapar, hükümete teklif eder.	- SSK'da kanun değişiklikleri daima siyasi iradenin isteği doğrultusunda olur. Yönetimde bu kanunları uygulama mecburiyetinde bırakılır.
- Yönetimin başkanı sunulan hizmetlerdeki verimlilik ve memnuniyet durumlarına göre değerlendirilir.	- SSK'da bütün değerlendirmeler siyasi anlayışlara uyum durumuna göre yapılır.
- Plan-program ve sistemler hizmet verilen kesimin talepleri, rahatı, huzuru ve menfaati gözeticilerle düzenlenir.	- SSK'da sistemler hizmet sunduğu kesimlere eziyet ve ızdıraba dönüşmüştür. Zeminde görülen bu rahatsızlıklar da pek önemsenmemektedir.
- Her hal ve durumda umumî hizmet esastır. Ferdi işlem ve kayırmacılık katıyla olmaz.	- SSK'da halen ferdi hizmet öne geçmiştir. Her hal ve durumda kayırmacılık adeta meşrulaşmış durumdadır.

Şimdi bütün bu hastalıkların ve zaafiyetlerin tedavi edilmesi akıl ve mantık gereği olduğu halde bunlardan çok daha vahim bir anlayışa yönelinerek ve politikanın kendi sebep olduğu bu olumsuzluklar bahane edilerek SSK hizmetlerinin özelleştirilmesi yani bir bakıma sosyal sigorta uygulamalarına son verilmesi hedeflenmektedir. Şu kadar ki, bunu isteyenler kendi sosyal güvenlikleri yönünden devlete sınıksız sarıldıkları halde işçi kesimini sürünmeye mahkum eden sosyal sigorta uygulamalarını ve özellikle sefaletle mahkum eden emeklilik sistemlerini ortaya koymaları yetmiyormuş gibi şimdi de iyi-kötü mevcut olan bu hakların tamamının ellerinden alınması gayretlerini sergilemektedirler. Tabii ki bu anlayışa halkını tanımayanlar ve ekonominin kurallarını dikkate almayanlar sebep olmaktadır. Şöyle ki, gelir zeminleri olan:

- Üretim
- Ticaret
- ve Rant

Faktörlerinden rant gelirlerini birinci sıraya koyarak üretim yanı emeği üçüncü sıraya indiren ekonomik anlayış işçinin değerini takdir edemeyeceği gibi kendi halkını da kıtlığa mahkum etmekte olduğunu dahi anlamakta yetersizdir.

Bu bakımdan öteden beri nezaket kullarına ve kimsenin işine karışmamaya özen gösteren işçilerimiz, sendikalarımız ve üst birlik konfederasyonlarımız bilmelidirler ki, artık tenkit, istek veya doğruları hatırlatma yetmemektedir. Devletin koyacağı kuralları dairesinde SSK'nın hem yönetiminde hem tatbikatında ve hemde ekonomik varlıklarının değerlendirilmesinde aktif bir şekilde görev alması ve etkin bir şekilde söz sahibi olması şarttır.

İşte maddede bahsi geçen muhtariyet budur. Şayet SSK yönetiminde bu özerklik tahakkuk ettirilemez ise:

- 50 yıllık birikimler telef edilecektir.
- Yarım asırlık müessese çatır çatır yıkılacaktır,

Zaten yıkılmaya başlanmıştır.

HÜSAMETTİN MOSTUR

YILDIRIM KOÇ
Genel Başkan Danışmanı

Hüsamettin Mostur Malatya Tekel Tütün Sigara Sanayii İşçileri Sendikası'nın yöneticilerindendi. Kendisiyle 23 Kasım 1987 günü Malatya'da görüştüm. Anlattıklarının geniş bir özeti sunuluyor.

Hüsamettin Mostur 1928 yılında Erzin-can'da doğdu. Babası dava vekili2 z@ 1938 yılında annesini ve babasını kaybet-ti. 1939 yılında dayısıyla birlikte Malat-ya'ya geldi. İlkokulu bitirdi. Kızılay'ın para-sız yatılı uygulamasıyla Niğde'de ve İz-mir'de ortaokulu okudu. Daha sonra para-sız yatılı okuma imkanı bulamadığından, eğitimini sürdüremedi. Dededen kalma bir miktar toprağı vardı. O da istimlak edildi.

H. Mostur 1945 yılında Malatya'da Te-kele'n Tütün Fabrikası'na girdi. Brüt 8 kuruş-luk saat ücretiyle işbaşı yaptı. Bu tarihler-de Malatya Tütün'de yaklaşık 300 kişi ça-lışıyordu. İşçilerin yarısı erkek, yarısı bayan-dı.

H. Mostur, altı ay süreyle makina bölü-münde meydancılık yaptıktan sonra mu-hasebe bölümüne geçti. "O yıllarda ortao-kul mezunu azdı. Okur yazar bile yaldızla aranıyordu". Bir süre 8 kuruş saat ücretiyle çalışmaya devam etti. Daha sonra 1'er ve 2'şer kuruş zam aldı.

Bu yıllarda Malatya'da işçi bulmak çok zordu. Özellikle kız çocukları çalıştırılmazdı. İşsizlik azdı. Çoğu insanın tarlası, bağı ken-dine yeterdi. İşveren işçi arardı. "Kulaksız Nazım isimli biri tellallık yapar, nerelere iş-çi alınacağını bağıra bağıra duyururdu. Çevreden gelen de azdı. İşyerinde nezaret-çiden çok çekinirdik. İş Kanunu uygulanır-dı. İşçi mümessili Abidin Evirgen'di. Hem ustabaşı, hem de başmümessil idi. İşveren-le arası iyiydi. İşçiler arasındaki ilişkilerde

de bir sorun çıkmazdı. İşyerinde yemek veriliyordu; ancak ekmek verilmezdi. 1950 sırasında ekmek de verilmeye başlandı."

Hüsamettin Mostur 1948 yılı Mayıs ayında askere gitti. Askerliğini 30 ay sü-reyle Ankara Etimesgut'ta yaptı. Önce on-başı, sonra çavuş oldu. 1 Ekim 1950 tari-hinde terhis edildi. Terhisten hemen sonra aynı işyerine başvurdu ve brüt 30 kuruş saat ücretiyle muhasebe bölümünde işba-şı yaptı. Bu tarihte işyerinde 450-500 dola-yında işçi çalışıyordu ve bunların yarısı bayandı.

H. Mostur İkinci Dünya Savaşı öncesin-de Malatya'da hiçbir sendika veya işçi ey-lemi duymamıştı. 1950 yılı Temmuz ayın-da askerden izinli olarak geldiğinde işye-rinde sendika çalışmalarını duydu. "İşyer-lerine bir tanim gelmiş. Sendika kurmak-tan çekinmeyin, deniyormuş. Vali de sen-dikanın kuruluşun aktif olarak destekle-miş."

Bu tarihlerde Malatya'daki önemli işyer-leri, Hava İkmal, Tekel, Mensucat ve De-miryolları idi.

H. Mostur askerden döndüğünde işye-rinde Tütün Sigara Sanayi İşçileri Sendikası vardı. Sendikanın kurulmasının öncülüğü-nü Tahsin Fındıklıgil yapmıştı. Sendika başkanı da oydu. Sendikayı kuranlar Ma-latyalı idi. Aralarında sendikacılığı bir baş-ka yerde öğrenmiş kimse yoktu. H. Mostur işbaşı yaptıktan kısa bir süre sonra sendi-

kanın murakıplığına seçildi. 1960'lı yıllara kadar murakıplığı sürdürdü. Daha sonra da sendika yönetim kurulu üyeliğine ve genel sekreterliğine getirildi. 1964 yılından 1965 yılına kadar da sendika başkanlığı yaptı.

"Sendikalaşmada başı çekenler hep kalburüstü insanlardı. Sendikanın kurulması sırasında işverenin olumsuz tavrı olmamış. Herkes komünistlik suçlamasından korkuyordu. Polis hiç müdahale etmedi, ama polisten çekinirdik. Genel kurul her yıl tüm üyelerin katılımıyla yapılırdı."

1950'li yıllarda Malatya'da sendikalar arasında dayanışma yoktu.

"1950'li yıllarda her yıl toplulukla iş ihtilafı çıkarırdık. Her yıl zam alındı. Genellikle Yüksek Hakem Kurulu'na gidilirdi. İşçi, zam alınıncaya kadar durumdan haberdar olmazdı. İşçiden toplulukla iş ihtilafı için imza almak zordu. Bu nedenle, durumu işçiye anlatmaz, odun alacağız diyerek, toplulukla iş ihtilafı için boş kağıda imza attırırdık."

Toplu sözleşme öncesinde işyerinde prim verilirdi; ancak bu prim çok azdı. İş elbisesi de verilirdi. Toplu sözleşme öncesinde işçilerin günde 10 adet sigara hakkı varken, bu miktar ilk toplu iş sözleşmesi ile bir pakete yükseltildi. 1950-1965 döneminde Malatya Tekel işçileri arasında toprakla bağı olan çok azdı.

Bu yıllarda Malatya'da az sayıda Ermeni de vardı. Ancak Ermeniler genellikle sarraflık ve testicilik yaparlardı, kireç ocağı işletirlerdi. Ermeni işçi pek yoktu.

Bu yıllarda Malatya'da sanat okulu yoktu. Yalnızca Hava İkmal'de bir çırak okulu faaliyet gösteriyordu.

1960 yılında işyerinde 600 dolayında işçi çalışıyordu. Bunların 500'ü sendikaya üyeydi. Sendika aidatı ayda 50 kuruştı. Sendika aidatlarını sendika muhasibi toplardı. Komisyonla aidat toplama uygulaması yaşanmadı.

Tekel işyerlerinde Tekel İşçi Koruma Sandığı vardı. İşçi ücretlerinin yüzde 2'si bu sandık için kesilirdi. İşverenin katkısı yoktu. Üyelik başlangıçta mecburiydi. Tekel'in bütün işyerlerinde bu sandık faaliyet gösteriyordu. Ölüm halinde yardım yapılırdı. Biriken paradan düşük faizle borç verilirdi. Sandığın yönetimi her işyerinde

oluşturulan işyeri komisyonlarındaydı. İşyeri komisyonu, 1 işçi ve 2 memurdan oluşuyordu. Bu kişiler işverence tayin ediliyor ve denetleniyordu. İşçi Sigortaları Kurumu'nun yaygınlaşmasından sonra sandıklar zayıfladı.

1960 yılına kadar sendikaya politik ayırım sokulmadı. 1950-1960 döneminde sendikanın başkanı DP'li Tahsin Fındıklıgil'di. Fındıklıgil teknik ressamdı. 27 Mayıs sonrasında sendikacılığı bıraktı.

İşyerinin başmüessili ve ustabaşı Abidin Evirgen de DP'liydi. Evirgen, 27 Mayıs sonrasında işten çıkarıldı. İşe ancak bir sene sonra geri gelebildi.

27 Mayıs sonrasında işyerlerinde ihbarcılık yapıldı; bazı işçiler DP'li oldukları için arkadaşları tarafından ihbar edildiler.

Tahsin Fındıklıgil'in yerine başkanlığa Sabri Yağmurlu seçildi. Sabri Yağmurlu CHP'liydi. Hüsamettin Mostur ise genel sekreterlik görevini 1965 yılına kadar sürdürdü. Sendikacılık yaşamı boyunca iki kez yurtdışına çıktı. Bir keresinde Hollanda'da bir hafta kaldı. 1965 yılında da NATO'nun davetlisi olarak Paris'te bir hafta geçirdi. 4 işçi ve 4 işveren temsilcisinden oluşan bir heyetle NATO'yu gezdiler. 1965 yılında seçilemedi ve sendika yönetiminden ayrıldı.

H. Mostur, tüm sendikacılık yaşamında işyerinde çalışmayı sürdürdü; profesyonel sendikacı olmadı. Sendikadan hiçbir zaman maaş almadı. 1975-76 yıllarına kadar sendikanın arabası da yoktu.

Tütün Sigara Sanayii Sendikası ilk kurulduğunda ayrı bir yeri yoktu. Sendika evrakı işyerinde masalarda saklanırdı. Daha sonra genel merkez olarak bir dükkan tutuldu. Bir süre sonra daha büyük bir işyerine geçildi. Onun ardından bir daire tutuldu. 1966 yılında da iki katlı bir bina satın alındı.

1950-1965 döneminde Malatya Tekel'de grev, direniş, iş yavaşlatma gibi eylemler olmadı. Genel kurullarda hiç kavga çıkmadı. Bu dönemde Malatya'da amatör sendikacılık yaygındı. "Amatör sendikacılık zordur. İşveren baskısı vardır. İşveren çeşitli yollardan baskı uygular. Profesyonel sendikacılık ise sendikacıyı işçiden kopardı."

H. Mostur 1979 yılında emekliye ayrıldı.

Türkiye son üçbeş aydır akıl almaz gerginliklere sahne oldu. Anayasada yerini almış ve 1982 yılından bu güne abartısız sessiz ve derinden çalışmalarını sürdüren MİLLÎ GÜVENLİK KURULU birdenbire ön plana geçmiş gündemin ilk sırasına yerleşivermiştir. Elbette sebebsiz değil.

Türk Silahlı Kuvvetlerini tedirgin eden olaylar durduğu yerde gelişmiyor. Atatürke karşı saldırıların hızını arttırması irticai faaliyetlerin çoğalması ve durduk yerde Başbakan ve yardımcısının Cami yaptırma kuran kursu açma yarışına girmeleri, toplumun çeşitli kesimlerini bizar eden hayat pahalılığının artması zamların birbirini takip etmesine rağmen zamların hükümetçe yapılmadığı beyanlarının resmen açıklanması ve huzursuzluğun yaygınlaşmasını sağlayan daha pek çok sebep hükümete olan güvensizliği arttırmış Kabineden ayrılan Bakanların yaptıkları açıklamalarla durumun sancıldığından da daha kötü bir durumda olduğu ortaya çıkmıştır.

Gerginliği tırmandıran sebeplerin başında SİNCANDA Düzenlenen Kudüs gecesinde ortaya konulmak istenilen Şeriat Devleti özlemciliğinin de bulunduğunu kaydetmek yanlış olmaz. Nitekim Gece- nin sabahında TANKLAR Sincanda ana caddelerden yürüyüp geçmişlerdir. Bizim gibi darbe ve ihtilallerle adeta birlikte yaşayan tecrübe sahiplerinin bildiği açık bir gerçek vardır, o da Türk Silahlı Kuvvetleri Başbakanın iktidara geldiği gündenberi ortaya koyduğu anlayıştan çalışmalardan tedirgindir. Bu tedirginlik her vesile ile ortaya konulmaktadır. Sekiz Yıllık kesintisiz eğitim konusunda iktidar ortaklarının kendi aralarında uyuşmazlığa düşmesi toplu iş sözleşmelerinde yandaş arama çalışmalarının or-

GERGİNLİK VE BELİRSİZLİK

taya dökülmesi işçi sınıfı içinde yeni huzursuzluklara vesile olmuş olaylar nifak teorisi üzerine inşa edilmek istenmiştir.

Hükümete karşı açılan

cephe hızla artmış DYP de parti içi muhaliflerin sayısının arttığı görülmüştür. Sendikalar ve Esnaf Konfederasyonu ilk kez birlikte hareket etmeye başlamışlar ve bu ortak tutum gelişerek Türkiye Odalar Birliği, TİSK, TESK, TÜRK-İŞ, DİSK ittifakı haline dönüşmüştür çalışma hayatının tarafları bu hükümetin bir an önce gitmesini istemektedirler. Hatta HAK-İŞ Genel Sekreteri bile Hükümeti şiddetle eleştirerek bir an önce gitmesini istemiştir. Basına karşı halk kıskırtılmak istenmiş TV istasyonları canlı yayında silahlı saldırıya uğramış, ATV ve Sabah gurubu ile Hürriyet gurubu Milliyet guruplarında saldırıdan nasiplerini almışlardır.

Türkiye sırtındaki bu kam-buru daha fazla taşıyamaz. Ülkenin geleceği LAİK TÜRKİYE Cumhuriyetinin ilelebet yaşatılması Atatürkçü düşüncenin çağdaşlık anlayışının hayatımıza yeniden Egemen olması çoğunluğu gitmesini beklediği bu hükümetin gitmesine bağlıdır.

Aleyhinde bu kadar geniş bir kamuoyu toplanan bir başka Cumhuriyet Hükümetini hatırlamıyorum. Demokrasi sağlıklı işleyecekse Meclis- teki sayın Milletvekilleri halkın sesine kulak verme zorundadırlar. Görünen odur ki belirsizlikler de başını almış gidiyor. Gensorulardan nasıl bir sonuç çıkacağı karanlıktadır. Türkiyemizin belirsizliklerden çok çektiği unutulmamalıdır. Çıkar sevdalılar unutulup gidiyorlar onurlu politikacılar siyasi hayattan ayrılırsalar bile yaşamaya devam ediyorlar.

Sokaktaki vatandaşın suratına rahatlıkla ve açık alinla bakabilecekler Türkiye'nin yarınlarnı hazırlayacaklardır. Bizim umudumuz da onlara bağlıdır. İçimizdeki kuş- kular bir son bulsun ve demokrasi içinde sorunlar çö- zülsün istiyoruz.

Emekli Sendikacılar Toplanıyor

İstanbul ve Ankara'da bulunan emekli sendikacılar biraraya gelerek bir dernek çatısı altında toplanma kararı aldılar.

Bu amaçla 14 Mayıs 1997 günü TÜRK-İŞ'te biraraya gelen emekli sendikacılar, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Bayram Meral'in de katıldığı bir basın toplantısı düzenlediler.

Emekli sendikacılar adına konuşan Vahap Güvenç toplantıda, bugüne kadar gelinen süreci ve bundan sonra yapacaklarını anlattı.

TGS Ankara Şubesi Basın Raporu

Türkiye Gazeteciler Sendikası Ankara Şubesi bünyesinde oluşturulan "Basın Haklarını İzleme Komisyonu"nun her ay hazırladığı rapordan bir bölümü aşağıda sunuyoruz:

1997 Nisan Ayı Utanç Tablosu

Saldınıya uğrayan, dövülen gazeteci sayısı	12
Bombalı, taşlı saldırıya uğrayan gazete ve dergi bürosu	2
Gözaltına alınan gazeteci sayısı	47
Tutuklanan gazeteci ve yazar sayısı	3
Toplatılan gazete ve dergi sayısı	14
Toplatılan kitap sayısı	2
Gazete ve dergi bürolarına düzenlenen baskın sayısı	26
Kapatma kararı verilen gazete ve dergi sayısı (toplam 2 ay)	2
Açılan, devam eden ve sonuçlanan dava sayısı	16
(Sonuçlanan davalarda 17 yıl 10 ay 15 gün hapis, 763 milyon 300 bin lira para cezası verildi.)	
Cezaevlerindeki gazeteci, yazar ve yayıncı sayısı	116

GÜNEŞLE GELİYORUZ

19 Mayıs nedeniyle Çankaya Belediyesi tarafından düzenlenen ve Zülfü Livaneli tarafından verilen "Güneşle Geliyoruz" konserine yaklaşık 400 bin Ankaralı katıldı.

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Bayram Meral konserde kürsüye çıkarak Livaneli ve diğer katılan siyasetçiler ve demokratik kitle örgütleri temsilcileri ile birlikte "Ankara Marşı"nı söyledi.

BİR KİTAP

Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Aysen Tokol tarafından ders kitabı olarak hazırlanan "Türk Endüstri İlişkileri Sistemi" başlıklı kitap, Ezgi Kitabevi'nin Şubat 1997 yayını olarak yayımlandı.

Türk endüstri ilişkileri sistemi hakkında genel bir bilgi vermeyi amaçlayan kitap, "Cumhuriyet Öncesi" ve "Cumhuriyet" dönemi olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Türk endüstri ilişkileri Meşrutiyet Öncesi, 1. Dünya Savaşı Sonrası ve Kurtuluş Savaşı Yılları, ikinci bölümde ise Tek Parti, Çok Partili, 1960-1980, 1980-1983 Ara ve 1983 Sonrası olmak üzere beş alt dönem halinde ele alınmaktadır. Bölümlemede Türk siyasi ve ekonomik tarihindeki önemli dönüşümler dikkate alınmaktadır.

Türk endüstri ilişkileri sisteminin geçirdiği tarihsel gelişimin ayrıntılı olarak değerlendirildiği kitap, 1980-1983 ara dönem sonrasını, ekonomik yapıdaki gelişmeler, yeni yasal düzenlemeler, kamu toplu pazarlık politikasındaki değişim, toplu pazarlık uygulamaları, artan iş uyuşmazlıkları, endüstriyel ilişkilerdeki diğer sorunlar ve sendikal hareketin özellikleri temelinde şekillendirmekte ve endüstriyel ilişkiler sistemi gündeminde yer alan diğer sorunları, sözleşmeli personel uygulaması, işten çıkarmalar ve iş güvenliğinin artan önemi, esneklik tartışmaları, taşeronlaşma, özelleştirme, fonlar ve getirdiği yükler, sosyal taraflar arasındaki diyalog eksikliği olarak sıralamaktadır.

Kitap, Ezgi Kitabevi, Altıparmak Cad. Burç Pasajı No. 35 Bursa adresinden temin edilebilir.

LATİN AMERİKA'DA EN AZ 15 MİLYON ÇOCUK ÇALIŞIYOR

Latin Amerika'da çocuk işçiliğinin artmasından ötürü 20 Latin Amerika ülkesinden devlet bakanları ve yetkililer bu durumun sona erdirilmesi için gerekli stratejileri tartışmak amacıyla 8 ve 9 Mayıs tarihlerinde Kartegena'da toplandılar.

ILO'nun işbirliği ve Kolombiya tarafından organize edilen ilk Latin Amerika Çalışan Çocuklar Toplantısı uluslararası uzmanları, sendika ve işveren temsilcilerini bir araya getirdi. Amaç kamu bilincini arttırmak ve milyonlarca Latin Amerikalı çocuğun karşı karşıya kaldığı bir trajediye bir son vermek.

Toplantı'nın açılış seramonisi 9 Mayıs Cuma günü Las Americas Otelinde saat 9.00'da Kolombiya Başkanı Ernesto Samper Pizano ve ILO Genel Müdürü Michel Hansen'nin katılımlarıyla yapıldı.

ILO tarafından Kartegena'da yapılan toplantı için hazırlanan raporda Latin Amerika'da 15 milyon çocuğun çalıştığı ve bunların yarısının altı ile ondört yaşları arasında oldukları belirtilmektedir. Bu sayı dünya çapında çalışmakta olan 250 milyon çocuk ile kıyaslandığında az bir rakam olarak görünmektedir. Fakat Latin Amerika'da yaşayan her beş çocuktan birinin çalıştığı gerçeği, sorunun ne kadar tehlikeli bir boyutta olduğunu açıkça göstermektedir.

İstatistiklere göre erken yaşta işe başlama oranı giderek artmaktadır. Latin Amerikada yaşayan altı ile ondört yaşları arasındaki çocukların yüzde yirmibeşi şu an çalışmaktadır.

Çocukların çoğu emniyet, sağlık veruhi denge açısından tehlikeli koşullarda çalışmaktalar. Yetişkinler kadar, hatta onlardan daha fazla çalışmalarına rağmen eşit ücret almamaktalar.

Avrupa Parlamentosu - ETUC İstişare Grubu

Strasbourg'da 19 Şubat tarihinde oturum başkanlığını Wim Van Velzen'in yaptığı Avrupa Parlamentosu ETUC İstişare Grubu toplantısında yeni anlaşmaya sosyal protokol'ün entegrasyonu üzerinde görüşüldü. ETUC Genel Sekreter Yardımcısı Jean Lapeyre part-time işler ile ilgili sosyal ortak müzakerelerinin başansı üzerine geçici bir rapor sundu. Kamu hizmetleri konusundaki müzakereler ikinci toplantıda yapılacak.

MALEZYA

Malezya İşçi Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı Zainal Rampak, 25 Mayıs tarihinde Konfederasyonu'nun Hükümete ülkede bulunan üç milyon yabancı çalışanın sendikaya üye olmasına izin verilmesi ile ilgili öneri sunacağını belirtti.

Rampak; "Eğer yabancı çalışanların sendikalara üye olmalarına izin verilseydi, yerel çalışanlar ile eşit haklara sahip olacaklarından dolayı işverenler onları işe almayı daha cazip bulmayacaklardı" dedi.

MTUC Genel Başkanı yabancı çalışanların yerel işverenler tarafından kötü şekilde muameleye uğramaları ile ilgili birçok olay olduğundan böyle bir önerinin ülkenin imajını koruyacağını belirtti.

TAYLAND

8 Nisan tarihinde Meclis'e sunulan raporda Çalışma ve Sosyal Refah Bakanlığı 742 proje ve verilen teşvik kredilerinin bu yıl 150.000 iş yaratacağını ve 405.000 yeni çalışanın çalışma pazarına katılacağını belirtti.

İş bulmak amacıyla deniz aşırı ülkelere giden Taylandlı çalışanlarda, gittikleri ülkelerde sıkı göç politikaları uygulandığından ötürü azalma oldu.

Raporlara göre, 1996 yılında 185.436 Taylandlı çalışmak amacıyla deniz aşırı ülkelere gitti. 1995 yılına nazaran 16860'lık bir düşüş var.

MAYIS'97 GIDA HARCAMASI...

- Temel gıda maddelerindeki yüksek oranlı fiyat artışları, ücretlere yapılan zamları eritiyor.
- Yılbaşından bu yana sadece dengeli beslenebilmek için yapılması gereken harcama tutarı yüzde 29.2 oranında arttı.
- Mayıs'97 ayında dört kişilik ailenin gıda harcaması tutarı yüzde 7.1 oranında artarak 30 milyon 552 bin liraya ulaştı.
- Fiyat artışının aile bütçesine getirdiği aylık ek yük 2 milyon 29 bin lira.
- Varolan asgari ücret gıda harcamasına ancak 11 gün yetiyor.

Bir ailenin yeterli ve dengeli beslenebilmesi için yapılması gereken asgari zorunlu harcama tutarı, temel gıda fiyatlarında gerçekleşen artışlar nedeniyle önemli oranda artış gösteriyor. Özellikle yılbaşından bu yana temel gıda fiyatlarında meydana gelen fiyat artışları aile bütçesinde ciddi sorunlar doğuruyor. Yılın ilk beş ayında, dört kişilik bir ailenin beslenebilmesi için gıda harcamasına ayırması gereken bütçe aylık ortalama yüzde 5.8 oranında arttı. Mayıs ayında bu oran yüzde 7.1 düzeyinde gerçekleşti.

Dar ve sabit gelirli kesimlerin eğriliği olarak tüketmek durumunda oldukları temel gıda fiyatlarında görülen artışlar, çalışanların ücretlerinde gerçekleşen artışları anlamsız kılmakta ve yaşamaya koşullarını olumsuz etkilemektedir.

TÜRK-İŞ ARAŞTIRMA MERKEZİ tarafından her ay düzenli olarak yapılan "gıda harcaması" çalışmasının sonuçları, dört kişilik bir ailenin beslenmesi için yapılması gereken asgari harcama tutarının Mayıs'97 ayında bir önceki aya göre yüzde 7.1'lik artışla 30 milyon 552 bin liraya ulaştığını ortaya koydu.

Bugün, temel gıda maddelerindeki fiyat artışlarına bağlı olarak aylık gıda harcaması tutarında ulaşılan 30.5 milyon liralık düzeye karşın, aylık net asgari ücretin 11 milyon 422 bin lira olduğu bir ortam söz konusudur. Ele geçen net asgari ücret, dört kişilik ailenin gıda harcamasını karşılamak bir yana, sadece 11 günlük gıda harcamasına yetmektedir. Diğer bir ifadeyle, asgari ücret aylık gıda harcamasının neredeyse üçte birini karşılayabilmekte, sağlıklı ve dengeli beslenmeyi sağlayacak gıda harcaması için 3 asgari ücret gerekmektedir.

Bu olumsuz geçim koşullarında yapılması gereken, asgari ücreti belirlemek üzere toplantıya çağrılan Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun çalış-

malarını bir an önce sonuçlandırması ve günün koşullarına uygun, işçinin ailesi ile birlikte temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olmasıdır.

Araştırma Merkezi tarafından yapılan hesaplamada, çalışanların fizyolojik ihtiyaçları ile tutarlı, yeterli ve dengeli beslenmesini sağlamak için gerekli olan kalori sayısı ve bunu karşılayacak besinlerin cins ve miktarı esas alındı. Bilimsel veriler çerçevesinde ve farklı yaş grupları temel alınarak oluşturulan beslenme kalıbına göre yapılması gereken asgari düzeydeki gıda harcaması şöyledir:

Dört kişilik bir ailenin sağlıklı beslenebilmesi için, bir yıl önceki Mayıs ayında 18 milyon 135 bin lira harcama yapılması yeterli olurken, aradan geçen süre içinde gıda maddelerinde meydana gelen fiyat artışlarının etkisiyle, bu tutar Mayıs'97 ayında 30 milyon 552 bin liraya ulaştı. Böylece, bir önceki yıla göre bugün, gıda harcaması için aile bütçesine bir aylık asgari ücretten daha fazla 11 milyon 417 bin lira tutarında bir yük geldi.

Çalışanların yoğun olarak alışveriş yaptıkları yerler dikkate alınarak yapılan piyasa belirlemelerine göre, beslenme kalıbı içinde yer alan farklı gıda maddeleri fiyatlarındaki aylık değişim şu şekilde gerçekleşti:

* Süt, yoğurt ve peynir gibi gıda maddelerinin bulunduğu grupta; sü-

tün ve yoğurtun fiyatı değişmezken, peynir fiyatı yüzde 8.9 oranında artış gösterdi.

* Et, tavuk ve balık ile kuru bakliyatın bulunduğu grubu oluşturan gıda maddelerinde yer alan ürünlerin büyük kısmının fiyatı bir önceki ay olduğu gibi bu ay da arttı. Et fiyatlarında yüzde 3.2 oranında yükseliş olurken, yumurta fiyatı yüzde 5.3 oranında geriledi. Kuru bakliyat grubunda ise, kuru fasulye fiyatının yüzde 9.8 oranında arttığı görüldü.

* Meyve ve sebze fiyatları ise, Nisan'97 ayında mevsim koşullarının etkisine de bağlı olarak artmıştı. Bir önceki ay 76.250.- lira olan ortalama meyve ve sebze kilogram fiyatı bu ay da yüzde 25.5 oranında göstererek 95.667.- lira olarak gerçekleşti.

* Ekmek, makarna, pirinç, bulgur vb. maddenin yer aldığı grupta ise, ekmek fiyatı yüzde 11.1, pirinç fiyatı yüzde 3.9 ve makarna fiyatı yüzde 14.3 oranında arttı.

* Ayçiçek yağındaki düzenli fiyat artışı bu ay da yüzde 7.8 oranı ile devam ederken, bu grup içinde yer alan zeytin fiyatı yüzde 13.9 oranında artış gösterdi. Tuz yüzde 21 oranında artarken, baharat fiyatlarında da önemli değişiklik görüldü. Örneğin karabiberin fiyatı yüzde 50 oranında artışla 1.5 milyona yükseldi.

DÖRT KİŞİLİK AİLENİN AYLIK GIDA HARCAMASI (TL.)

	Mayıs'96	Aralık'96	Nisan'97	Mayıs'97
Yetişkin işçi	5.006.000.-	6.529.000.-	7.790.000.-	8.389.000.-
Yetişkin kadın	4.179.000.-	5.412.000.-	6.579.000.-	7.082.000.-
15-19 yaş grubu çocuk	5.313.000.-	6.954.000.-	8.376.000.-	8.959.000.-
4-6 yaş grubu çocuk	3.637.000.-	4.746.000.-	5.778.000.-	6.122.000.-
	18.135.000.-	23.641.000.-	28.523.000.-	30.552.000.-